

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ОЦІНКА ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
спеціалізації "Фінанси"
всіх форм навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 14 від 03.04.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережне видання

Укладач Литовченко О. Ю.

М 54 Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Оцінка вартості бізнесу" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси" всіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. О. Ю. Литовченко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 74 с. (Укр. мов.)

Подано питання для самостійного опрацювання, теми виступів і доповідей, завдання з методичними рекомендаціями до їх виконання, тестові та контрольні запитання з навчальної дисципліни за модулями та темами.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси" всіх форм навчання.

Вступ

Перехід до ринкової економіки, процес приватизації об'єктів держаної власності, виникнення фондового ринку, розвиток системи страхування, перехід комерційних банків до видачі кредитів під заставу майна формують потребу в новій послугі – оцінці вартості підприємства (бізнесу).

У проведенні оцінки вартості бізнесу зацікавлені як власники підприємства, так й інші сторони: державні структури (контрольно-ревізійні й інші органи), кредитні організації, страхові компанії, постачальники, інвестори й акціонери.

Процес оцінки бізнесу підприємства слугує підставою для формування його стратегії, виявляє альтернативні підходи і визначає, який із них забезпечить компанії максимальну ефективність, а, отже, і вищу ринкову ціну.

За таких умов особливої актуальності набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних проявити творчий підхід, поєднати глибокі теоретичні знання та набуті практичні вміння у ході визначення шляхів зростання вартості бізнесу в процесі досягнення підприємством тактичних і стратегічних цілей.

Навчальна дисципліна "Оцінка вартості бізнесу" є складовою вибіркової навчальної дисципліни "Організація фінансової діяльності", що передбачена навчальним планом для вивчення студентами напряму підготовки "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси" всіх форм навчання.

Дана навчальна дисципліна тісно пов'язана з такими фундаментальними дисциплінами, як: "Статистика", "Макроекономіка", "Мікроекономіка", з професійно-орієнтованими дисциплінами: "Економіка підприємства", "Фінанси", "Фінансова математика" та ін. Знання з цих дисциплін допоможуть студентам зрозуміти проблеми теорії та виконувати на практиці оцінку вартості бізнесу, визначати фактори, що формують вартість підприємства.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є опанування студентами методичних підходів і прийомів оціночної діяльності, формування навичок збору, обробки й аналізу інформації, необхідної для оцінки, вибору, а також застосування адекватних методів оцінки вартості підприємств в умовах українського ринку.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес оцінювання вартості підприємства (бізнесу), що відображає інтереси більшості пов'язаних із підприємством осіб.

Основними завданнями вивчення даної дисципліни є:

вивчення теоретичних засад і принципів оцінювання вартості підприємства;

засвоєння основних підходів та методів оцінки підприємства (бізнесу);

оволодіння навичками оцінки підприємства (бізнесу) з урахуванням конкретно поставлених цілей як цілісного майнового комплексу;

визначення ринкової або неринкових баз оцінки, використовуючи комп'ютерну техніку та програмно-математичні комплекси;

визначення вартості окремих складових його активів та обґрунтування напрямів та шляхів зростання вартості підприємства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

концептуальні основи оцінки бізнесу за національними та міжнародними стандартами;

особливості нормативно-правового регулювання оціночної діяльності в Україні;

принципи, методичні підходи та методи оцінки вартості підприємства (бізнесу), специфічні умови їх застосування;

методичні прийоми виявлення та оцінки факторів, що формують вартість підприємства;

вміти:

збирати та готувати до оцінки бізнесу інформацію із зовнішніх та внутрішніх джерел;

застосовувати методичні підходи до визначення вартості бізнесу за допомогою дохідного, порівняльного та майнового підходів;

обирати найбільш прийнятні методи до оцінки вартості з огляду на вид вартості, мету та характерні особливості об'єкта оцінки бізнесу;

узгоджувати отримані за допомогою різних методичних підходів значення вартості бізнесу;

складати звіт про оцінку майна;

ідентифікувати та аналізувати фактори, що формують вартість підприємства;

розробляти конкретні рекомендації щодо підвищення вартості бізнесу.

Відповідно до сучасної державної освітньої політики підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Це означає, що основними результатами діяльності освітніх закладів є не самі по собі знання, вміння, навички, а набір "ключових компетентностей" в інтелектуальній, громадянсько-правовій, інформаційно-комунікативній та інших сферах життя. Вирішення цієї проблеми передбачає детальне обґрунтування змісту та використання сучасних методів навчально-виховного процесу.

Компетентності – це сформовані на основі знань, вмінь, навичок і їх практичного застосування здатності фахівця виконувати певні встановлені стандартом для бакалаврів, магістрів класи професійних завдань (визначаються освітньо-кваліфікаційною характеристикою, мають чіткі критерії оцінювання).

Компетентності, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни, наведені у табл. 1 – 3.

Таблиця 1

Перелік компетентностей, які повинні бути сформовані у студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни "Оцінка вартості бізнесу"

Назва теми	Компетентності, які формуються в рамках теми
1	2
Змістовий модуль 1. Концептуальні основи оцінки бізнесу	
Тема 1. Предмет та зміст оцінки бізнесу	Здатність до систематизації набору елементів системи оцінки бізнесу. Здатність до визначення суб'єктів оціночної діяльності, їх прав та обов'язків
Тема 2. Організація оціночної діяльності та її законодавче забезпечення	Здатність до визначення законодавчого забезпечення оціночної діяльності в Україні. Здатність до складання договору на проведення оцінки підприємства (бізнесу)
Тема 3. Інформаційне забезпечення оцінки бізнесу	Здатність до контролю за якістю та надійністю інформаційного забезпечення оцінки бізнесу. Здатність до проведення аналізу фінансової звітності з метою оцінки бізнесу

1	2
Тема 4. Методичний інструментарій оцінки вартості бізнесу	Здатність до визначення вартості бізнесу з урахуванням факторів ризику та тимчасових характеристик грошових потоків
Тема 5. Дохідний підхід до оцінки вартості бізнесу	Здатність до застосування методу дисконтування грошових потоків. Здатність до використання інструментів прогнозування вартості бізнесу в постпрогнозний період
Тема 6. Порівняльний підхід до оцінки бізнесу	Здатність до виявлення сфери застосування порівняльного підходу до оцінки бізнесу. Здатність до визначення параметрів ринкової капіталізації підприємства та ринкових мультиплікаторів
Тема 7. Витратний підхід до оцінки бізнесу	Здатність до виявлення сфери застосування витратного підходу до оцінки бізнесу. Здатність до реалізації витратного підходу із застосуванням відповідного методу
Змістовий модуль 2. Оцінка вартості бізнесу в конкретних цілях	
Тема 8. Оцінка матеріальних та нематеріальних складових майна підприємства	Здатність використання підходів та методів до визначення вартості об'єктів нерухомості, земельних ділянок, машин і устаткування, нематеріальних активів та товарно-матеріальних запасів
Тема 9. Оцінка часток у підприємстві (бізнесі)	Здатність до вибору підходу до оцінки часток у бізнесі. Здатність до вибору та застосування найбільш прийнятної моделі розрахунку ринкової вартості акцій і облігацій
Тема 10. Оцінка вартості майна підприємства-боржника з метою продажу у разі банкрутства	Здатність до визначення організаційних особливостей оцінки вартості майна підприємства-боржника з метою продажу у разі банкрутства. Здатність до визначення оцінки вартості майна підприємства-боржника
Тема 11. Оцінка вартості підприємства у процесі реструктуризації	Здатність до визначення організаційних особливостей оцінки вартості підприємства у процесі реструктуризації. Здатність до визначення вартості підприємства у процесі реструктуризації
Тема 12. Оцінка вартості бізнесу в системі управління підприємством	Здатність до визначення концептуальних підходів до управління вартістю бізнесу. Здатність до використання фактору вартості бізнесу в системі управління підприємством

Професійні компетентності та відповідні їх вміння, якими мають володіти студенти після вивчення навчальної дисципліни

Клас професійних завдань	Компетентності фахівців	Вміння фахівців
1	2	3
1. Планово-проектні	Здатність до визначення найбільш придатного підходу до оцінки майна виходячи з мети оцінки бізнесу	Досліджувати та характеризувати різні види вартості у ході оцінки вартості бізнесу. Обирати найбільш придатний у конкретному випадку метод для розрахунку вартості бізнесу
	Здатність до планування заходів із підвищення ринкової вартості бізнесу	Володіти методичними основами визначення бази оцінки бізнесу. Визначати напрямки підвищення ринкової вартості бізнесу. Вибирати тип грошового потоку, що найбільш відповідає меті оцінки, прогнозувати його величину. Проводити розрахунок прогнозованої зміни вартості підприємства з урахуванням існуючих та прогнозованих інвестиційних проектів
2. Організаційні	Здатність до організації процесу оцінки та збору необхідних даних	Визначати склад та джерела формування інформаційного забезпечення оціночної діяльності відповідно до програмно-цільового підходу до оцінки майна підприємства. Організувати процес оцінки та збір необхідних даних для проведення оцінки вартості бізнесу. Обирати метод оцінки залежно від мети та наявності інформації
	Здатність до організації управлінських дій, спрямованих на зростання вартості бізнесу	Визначати фактори впливу на вартість підприємства. Визначати характер та напрямки диверсифікації ризиків підприємства. Формувати портфель активів із урахуванням ризиків

1	2	3
3. Аналітично-інформаційні	Здатність визначати інформацію, необхідну для оцінки вартості бізнесу	Проводити розрахунок теперішньої вартості грошового потоку залежно від часу його отримання. Проводити розрахунок норми доходу та норми капіталізації. Проводити оцінку ризиків фінансування конкретного бізнес-проекту
	Здатність аналізувати зовнішню та внутрішню інформацію для обґрунтування вартості бізнесу	Формувати, читати та використовувати зовнішню та внутрішню інформацію для виконання аналітичних процедур. Вносити необхідні коригування у фінансову звітність для оцінки вартості підприємства. Проводити комплексне оцінювання вартості підприємства
4. Обліково-статистичні	Здатність до застосування статистичних прийомів оброблення вхідної економічної інформації для визначення параметрів оцінки бізнесу	Визначати стан та динамічні показники вартості бізнесу. Визначати вплив факторів на вартість бізнесу. Визначати прогнозні показники ринкової вартості бізнесу. Формувати висновок про вартість бізнесу на основі оціночних процедур. Проводити оцінку майнових прав. Складати звіт про оцінку вартості бізнесу
5. Контрольні	Здатність до контролю за вхідною інформацією для оцінки вартості бізнесу	Систематизувати економічну інформацію з метою вибору ефективного методу оцінки бізнесу в рамках застосування відповідного підходу
	Здатність до контролю за результатами оцінки бізнесу	Систематизувати вихідну економічну інформацію про оцінку бізнесу та викладати її у вигляді звіту
	Здатність до контролю за ефективністю управління вартістю бізнесу	Володіти прийомами визначення ефективності управління вартістю бізнесу. Оптимізувати параметри вартості бізнесу

Когнітивні й особисті компетентності та відповідні їм уміння, якими мають володіти студенти після вивчення навчальної дисципліни

Компетентності фахівця	Уміння фахівців
1. Здатність збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати інформацію про вартість бізнесу	1.1. Знати джерела отримання необхідної зовнішньої та внутрішньої інформації для оцінки бізнесу та вміти ними користуватися. 1.2. Перевіряти на коректність отриману зовнішню та внутрішню інформацію. 1.3. Вміти використовувати комп'ютерні технології з метою пошуку необхідної інформації
2. Здатність використовувати та удосконалювати методичний інструментарій та стандарти оцінки бізнесу, вивчати та впроваджувати передові технології оброблення економічної інформації, проводити наукові дослідження з визначених напрямів оптимізації вартісних характеристик бізнесу	2.1. Оперувати понятійним апаратом та використовувати фундаментальні принципи та комплексні методики оцінки бізнесу для вирішення конкретних ситуацій. 2.2. Виокремлювати наукові проблеми у сфері оцінки бізнесу. 2.3. Проводити критичний аналіз існуючих точок зору та досліджень проблематики щодо оцінки бізнесу. 2.4. Формулювати власну точку зору на вирішення проблем, пов'язаних із визначенням вартості бізнесу. 2.5. Відстежувати, вивчати та використовувати передовий досвід у сфері оцінки бізнесу. 2.6. Презентувати результати наукових досліджень на конференціях, засіданнях наукових секцій, гуртків, під час круглих столів
3. Здатність усвідомлювати себе як частку соціального колективу та суспільства	3.1. Мати комунікативні здібності, вміти працювати в команді та брати участь у спільному прийнятті рішень, брати на себе відповідальність, адаптуватися до змін. 3.2. Вміти регулювати конфлікти, знаходити компромісні рішення у процесі спільної діяльності. 3.3. Мати здатність співіснувати з людьми інших культур, мов та релігій. 3.4. Мати повагу до цінностей демократичного суспільства

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

Підготовка висококваліфікованих фахівців в конкурентоспроможних умовах на ринку праці, а також здатних до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів, спрямованої на стимулювання їх професійного зростання та виховання їхньої творчої активності.

Самостійна робота студентів на сучасному етапі стає основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Вона є однією з форм оволодіння навчальним матеріалом поза межами обов'язкових навчальних занять. Її спрямовано на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, їх поглиблення, набуття й удосконалення практичних навичок та умінь щодо відповідної спеціальності. Це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації усіх видів навчальних занять.

Мета самостійної роботи студентів – сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодої людини, суть якої полягає у вміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги та контролю викладача.

Завданнями самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, вмінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування для вирішення практичних завдань, виконання творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із предмета. Самостійна робота дає можливість студенту працювати без поспіху, обирати оптимальний темп роботи та умови її виконання.

Організація самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни має здійснюватися з дотриманням низки вимог.

1. Обґрунтування необхідності завдань у цілому й конкретного завдання зокрема, що вимагає виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності студентів.

2. Відкритість та загальна оглядовість завдань. Усі студенти повинні знати зміст завдання, мати можливість порівняти виконані завдання в одній та в різних групах, проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи, відповідність виставлених оцінок (адекватність оцінювання).

3. Надання детальних методичних рекомендацій щодо виконання роботи, а саме: у якій послідовності працювати, з чого починати, як перевірити свої знання. За окремими завданнями студенти мають отримати пам'ятки. Надання можливості студентам виконувати творчі роботи, що відповідають умовно-професійному рівню засвоєння знань, не обмежуючи їх виконанням стандартних завдань.

Здійснення індивідуального підходу до виконання самостійної роботи. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них, які творчо обдаровані, вимогливі, мають великий досвід практичної діяльності, навчання та роботи за кордоном тощо. Індивідуалізація самостійної роботи сприяє самореалізації студента, розкриваючи в нього такі грані особистості, що допомагають професійному розвитку.

Нормування завдань для самостійної роботи, що базується на визначенні витрат часу та трудомісткості різних їхніх типів, забезпечує оптимальний порядок навчально-пізнавальної діяльності студентів – від простих до складних форм роботи.

Можливість ведення обліку та оцінювання виконаних завдань і їхньої якості, що потребує стандартизації вимог до вмінь майбутніх спеціалістів та розроблення комплексу професійно орієнтованих завдань. Для цього пропонуються такі типи завдань, що передбачають отримання матеріалізованого результату (продукту). Під час їхнього виконання формуються також особистісні риси студента.

Підтримання постійного зворотного зв'язку зі студентами в процесі здійснення самостійної роботи є фактором ефективності навчального середовища.

Отже, самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування – обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт, що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Для реалізації самостійної роботи в процесі вивчення навчальної дисципліни студенти виконують комплекс завдань різних типів відповідних рівнів складності.

Самостійна робота є необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу будь-якої дисципліни.

Основними функціями самостійної роботи студентів є: пізнавальна, самостійна, прогностична, коригуюча та виховна.

Пізнавальна функція визначається засвоєнням студентом систематизованих знань із дисциплін.

Самостійна функція проявляється у формуванні вмінь і навиків, самостійного їх оновлення і творчого застосування.

Прогностична функція визначається вмінням студента вчасно передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання.

Коригуюча функція визначається вмінням вчасно коригувати свою діяльність.

Виховна функція проявляється у формуванні самостійності як риси характеру.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальному кабінеті або комп'ютерному класі університету, а також у домашніх умовах.

У цілому завдання для самостійної роботи студентів мають відповідати таким вимогам:

професійна результативність – формулювання завдання, яке має гарантувати формування хоча б одного професійного вміння в термінах та поняттях майбутньої спеціальності студента;

продуктивність – передбачає отримання квазіпрофесійного продукту навчальної самостійної праці студента після завершення всіх дій із вирішення цього завдання;

конструктивність – наявність визначеної структури завдання-задачі (мета, вихідні дані, умови, що їх зв'язують);

когнітивність – перевага розумових дій над психомоторикою в процесі вирішення завдання;

самостійність – переважна кількість дій студента має бути самостійною, що забезпечується переліком вихідних даних, умовами задачі та необхідністю отримання різноманітних квазіпрофесійних продуктів.

Кожен з елементів завдання-задачі має спонукати студента до того, щоб він сам приймав рішення, порівнював умови, здійснював необхідний інформаційний пошук тощо.

До основних видів самостійної роботи студентів належать:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої викладачем літератури та додаткових літературних джерел.
3. Самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної та додаткової літератури.
4. Вивчення основних термінів та понять із дисципліни.
5. Робота із законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
6. Підготовка до аудиторних занять.
7. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю.
8. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
9. Робота з матеріалами мережі *Internet*. Крім того, за всіма темами, які визначені навчальним планом, передбачені лекції. Однак окремі питання, що входять до змісту дисципліни, досить стисло й оглядово розглядаються на лекціях, семінарських і практичних заняттях або не розглядаються взагалі, а тому потребують більш детального і глибокого вивчення.

Під час самостійної роботи студенту пропонуються такі види завдань для опанування матеріалу з конкретної теми навчальної дисципліни:

вивчити матеріали теми з урахуванням питань для самостійного опрацювання;

підготувати тези виступу під час семінарського заняття, підготувати доповіді з рекомендованих тем;

розв'язати ситуаційні завдання;

підготувати есе (за потребою);

продумати відповіді на запитання для самодіагностики.

Індивідуальний план самостійної роботи студента за дисципліною наведено у табл. 4.

Індивідуальний план самостійної роботи студента

Тема	Види та форми самостійної роботи студента	Кількість годин	Планові терміни виконання (тиждень семестру)	Форми контролю та звітності
1	2	3	4	5
Тема 1. Предмет та зміст оцінки бізнесу	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою	6	1 – 2	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять
Тема 2. Організація оціночної діяльності та її законодавче забезпечення	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою	8	3	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять
Тема 3. Інформаційне забезпечення оцінки бізнесу	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка до контрольної роботи	4	4	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Написання контрольної роботи
Тема 4. Методичний інструментарій оцінки вартості бізнесу	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка есе за заданою проблематикою	8	5 – 6	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Захист есе
Тема 5. Дохідний підхід до оцінки вартості бізнесу	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою	8	7 – 8	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять
Тема 6. Порівняльний підхід до оцінки бізнесу	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка до контрольної роботи	6	9	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Написання контрольної роботи

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5
Тема 7. Витратний підхід до оцінки бізнесу	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка есе за заданою проблематикою	6	10	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Захист есе
Тема 8. Оцінка матеріальних та нематеріальних складових майна підприємства	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою	8	11 – 12	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять
Тема 9. Оцінка часток у підприємстві (бізнесі)	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка до контрольної роботи	6	13	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Написання контрольної роботи
Тема 10. Оцінка вартості майна підприємства-боржника з метою продажу у разі банкрутства	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка до контрольної роботи	8	14	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять
Тема 11. Оцінка вартості підприємства у процесі реструктуризації	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка есе за заданою проблематикою	9	15	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Захист есе
Тема 12. Оцінка вартості бізнесу в системі управління підприємством	Вивчення літератури, текстів лекцій. Підготовка до аудиторних занять. Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Підготовка до контрольної роботи	8	16 – 17	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). Розгляд та захист підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. Написання контрольної роботи
Усього		85		

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни подані за темами далі.

Пристаючи до самостійного вивчення матеріалу, перш за все треба уважно ознайомитись із джерелами, що стосуються певної теми, розподілити питання на більш та менш складні. Виконуючи самостійну роботу, студент повинен законспектувати основний зміст теми, у ході цього уникаючи механічного переписування джерел. Слід виокремлювати основні теоретичні положення, ключові слова, спеціальні терміни і поняття.

Вивчення теоретичного матеріалу дисципліни слід починати з повторення основних положень, отриманих у процесі вивчення загально-теоретичних і спеціальних дисциплін, а також лекційного матеріалу.

Після освоєння лекційного матеріалу доцільно перейти до розгляду рекомендованої літератури. Перелік загальних теоретичних проблем, що виносяться на обговорення в рамках кожної теми навчальної дисципліни, надані в методичних рекомендаціях для самостійної роботи.

Самостійна робота студента повинна розпочинатися ще до початку лекційних занять, тобто слід активно використовувати систему упереджувального вивчення підручників та навчальних посібників. Це дозволяє закласти теоретичну базу для більш глибокого сприйняття інформації під час лекції.

Засвоєнню основних теоретичних аспектів навчальної дисципліни сприятиме вирішення ситуаційних завдань, наданих із рекомендаціями до їх виконання.

У результаті вивчення матеріалу певної теми рекомендується перевірити ступінь засвоєння інформації, відповідаючи на контрольні запитання для самодіагностики, які пропонуються в рамках кожної теми. Перевірка виконання самостійної роботи проводиться викладачем під час поточних аудиторних занять, а також виносяться на підсумковий модульний контроль поряд із навчальним матеріалом, який опрацьовувався у процесі проведення аудиторних навчальних занять.

Змістовий модуль 1

Концептуальні основи оцінки бізнесу

Тема 1. Предмет та зміст оцінки бізнесу

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Поняття оцінки ринкової вартості і сфера її застосування в сучасній економіці.
2. Об'єкти і суб'єкти вартісної оцінки.
3. Основні цілі оцінки. Принципи оцінки.
4. Бази оцінки. Види вартості, які використовуються в оцінці.

Питання для самостійного опрацювання

1. Необхідність оцінки бізнесу в ринковій економіці.
2. Вартісний підхід до оцінки бізнесу. Відмінність вартісної оцінки від бухгалтерської (балансової), аудиторської та рейтингової оцінки.
3. Поняття оцінки ринкової вартості і сфера її застосування в сучасній економіці.
4. Класифікація видів вартості в оціночній практиці.

Питання для проведення семінарського заняття

1. Становлення та розвиток оціночної діяльності в Україні.
2. Бізнес як об'єкт оцінки.
3. Проблемний підхід до оцінки ринкової вартості бізнесу

Контрольні питання для самодіагностики

1. Визначте необхідність і порядок організації оціночної діяльності в ринковій економіці.
2. Обґрунтуйте поняття оцінки ринкової вартості і розкрийте сферу її застосування в сучасній економіці.
3. Обґрунтуйте необхідність і можливість вартісної оцінки в умовах становлення та розвитку ринкових відносин в Україні.
4. Охарактеризуйте відмінність вартісної оцінки від бухгалтерської (балансової), аудиторської та рейтингової оцінки.
5. Визначте об'єкти і суб'єкти вартісної оцінки.
6. Розкрийте порядок врахування характеру впливу специфічних характеристик оцінюваного об'єкта на процес оцінки.

7. Охарактеризуйте критерії оцінки якості оціночних робіт та відповідальність фахівця-оцінювача.

8. Розкрийте основні цілі та принципи оціночної діяльності.

9. Охарактеризуйте бази оцінки.

10. Розкрийте фактори, що впливають на вартість підприємства і його майна.

11. Охарактеризуйте єдність і протилежність ринкової вартості та ринкової ціни.

12. Розкрийте взаємозв'язок цілей оцінки, видів вартості, об'єктів оцінки.

Література: основна [1; 3; 4; 8]; додаткова [12; 15; 23; 27; 33].

Тести для перевірки знань:

1. Яку величину прагне визначити експерт-оцінювач:

- а) вартість об'єкта оцінки;
- б) цінність об'єкта оцінки для інвестора;
- в) цінність об'єкта оцінки для замовника;
- г) ринкову ціну;
- д) ринкову вартість, що займає проміжне положення між ринковою ціною і вартістю;
- е) усі попередні відповіді неправильні?

2. Оцінка вартості бізнесу становить:

- а) професійну діяльність суб'єктів оціночної діяльності, спрямовану на встановлення щодо об'єктів оцінки ринкової або іншої вартості;
- б) цілеспрямований упорядкований процес визначення величини вартості об'єкта в грошовому вираженні з урахуванням факторів впливу на неї в конкретний момент часу в умовах ринку;
- в) правильні відповіді а) і б);
- г) урахування лише одних витрат на створення або придбання оцінюваного об'єкта, його технічних характеристик, місця розташування, генерованого ім доходу, складу та структури активів і зобов'язань та ін.;
- д) процес, у ході якого експерт-оцінювач повинен виконати ряд операцій, черговість і зміст яких залежать від мети оцінки, характеристик об'єкта і вибраних методів.

3. Що є результатом проведення оцінки:

- а) розрахована величина ринкової вартості або її модифікації;

- б) розрахована величина ліквідаційної вартості;
- в) розрахована величина вартості відтворення;
- г) розрахована величина вартості заміщення;
- д) розрахована величина залишкової вартості?

4. Ринкова вартість – це ... :

а) найбільш імовірна ціна, коли одна зі сторін угоди не зобов'язана відчужувати об'єкт оцінки, а інша сторона не зобов'язана приймати виконання;

б) найбільш ймовірна ціна, за якою даний об'єкт оцінки може бути відчужений на відкритому ринку в умовах конкуренції, коли сторони угоди діють розсудливо, без примусу, маючи всю необхідну інформацію, а на величині ціни угоди не відбиваються будь-які надзвичайні обставини;

в) найбільш імовірна ціна, коли сторони угоди добре поінформовані про предмет угоди і діють у своїх інтересах;

г) найбільш імовірна ціна, коли об'єкт оцінки представлений на відкритому ринку за допомогою публічної оферти, типової для аналогічних об'єктів оцінки;

д) ціна операції, що становить розумну винагороду за об'єкт оцінки, при чому примусу до здійснення угоди щодо сторін угоди з будь-якої сторони не було.

5. Яке з тверджень некоректно відображає сутність процесу оцінки:

а) цей процес упорядкований;

б) цей процес цілеспрямований;

в) оцінювач завжди визначає величину вартості як кількість грошових одиниць;

г) оцінювач завжди визначає величину вартості як кількість грошових одиниць, виражених у доларах;

д) оцінювач обов'язково враховує сукупність ринкових факторів?

6. Яке твердження найбільш повно характеризує відмінність оцінки ринкової вартості від інших:

а) якісна ринкова оцінка не обмежується урахуванням лише одних витрат, вона обов'язково бере до уваги економічний імідж фірми;

б) ринкова вартість будь-якого об'єкта, що приносить дохід або потік готівки, визначається як поточна вартість очікуваного майбутнього

поток готівки, дисконтованого за нормою відсотка, що відображає необхідну інвесторам норму прибутку для порівняних за ризиком інвестицій;

в) оцінка ринкової вартості дозволяє продавцю і покупцю укласти угоду, ґрунтуючись на обґрунтованій вартості товару, оскільки ринкова вартість враховує не тільки і не стільки індивідуальні витрати й очікування, скільки ситуацію на ринку в цілому, очікування ринку, загальноекономічний поточний розвиток, реакцію ринку на об'єкт угоди;

г) знання величини ринкової вартості дає можливість власнику об'єкта удосконалити процес виробництва, розробити комплекс заходів, спрямованих на збільшення ринкової вартості бізнесу;

д) періодично проведена оцінка вартості дозволяє підвищити ефективність управління і, отже, уникнути банкрутства?

7. Чим не обумовлюється необхідність існування професійної оцінки:

а) оцінка вартості в макроекономічному аспекті є одним із важелів управління та регулювання економіки з боку держави;

б) оцінка вартості, що періодично проводиться, дозволяє підвищити ефективність управління і, отже, уникнути банкрутства і розорення;

в) професійна оцінка бере до уваги економічний імідж – стан підприємства на ринку, фактор часу, ризику, рівень конкуренції;

г) оцінка допомагає прийняти правильне інвестиційне рішення, скоротивши у ході цього транзакційні витрати;

д) для проведення оціночних робіт необхідні особливі професійні знання та навички?

8. У чому полягає принципова відмінність ринкової оцінки від бухгалтерської:

а) бухгалтерська модель виходить із того, що активи фірми дорівнюють зобов'язанням плюс чистий власний капітал, а ринкова – з того, що в цій рівності з'являється ще одна складова – невловимі активи;

б) бухгалтерська модель виходить із концепції витрат, а ринкова оцінка не обмежується урахуванням лише одних витрат, вона обов'язково бере до уваги економічний імідж, тобто оцінювач підходить до визначення вартості з позицій економічної концепції фірми;

в) бухгалтерська модель виходить із того, що "один ризик підходить всім", а ринкова – з того, що кожна фірма у разі отримання доходу

фактично стикається з різними видами ризику і має свій власний рівень отримання доходу;

- г) правильні відповіді а) і б);
- д) правильні відповіді а) і в)?

9. Суб'єктами оціночної діяльності визнаються ... :

а) юридичні особи, що відповідають умовам, установленим Законом "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні";

б) фізичні особи, які здійснюють свою діяльність як індивідуальні підприємці;

в) фізичні особи, які здійснюють свою діяльність в якості індивідуальних підприємців або на підставі трудового договору між оцінювачем і юридичною особою, відповідно до умов, встановлених Законом "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні";

г) фізичні особи, які є членами однієї з саморегульованих організацій оцінювачів;

д) правильні всі перелічені відповіді.

10. До об'єктів оцінки не належать:

а) окремі матеріальні об'єкти (речі);

б) право власності та інші речові права на майно або окремі речі зі складу майна;

в) робота, вироблена працівником підприємства;

г) сукупність речей, що становлять майно особи, в тому числі майно певного виду (рухоме або нерухоме, в тому числі підприємства);

д) інші об'єкти цивільних прав, щодо яких законодавством України встановлена можливість їх участі у цивільному обороті.

11. У процесі оцінювання бізнесу об'єктом виступає ... :

а) право власності та інші речові права на майно або окремі речі зі складу майна;

б) сукупність речей, що становлять майно особи, в тому числі майно певного виду (рухоме або нерухоме, серед них і підприємства);

в) права вимоги, зобов'язання (борги);

г) робота, послуги, інформація;

- д) діяльність, спрямована на отримання прибутку і здійснювана на основі функціонування майнового комплексу підприємства;
- е) усі попередні відповіді правильні;
- є) усі попередні відповіді неправильні.

12. Особливості бізнесу як товару полягають у тому, що:

- а) це товар інвестиційний;
- б) існує потреба в регулюванні як самого бізнесу, так і процесу його оцінки, а також необхідність враховувати у ході оцінювання якість управління бізнесом;
- в) бізнес є системою, але продаватися може як вся система в цілому, так і окремі її підсистеми і навіть елементи;
- д) правильні відповіді б) і в);
- е) правильні всі перераховані відповіді.

13. До принципів оцінки, заснованих на уявленнях власника належать:

- а) корисності, заміщення, очікування;
- б) залишкової продуктивності, граничної продуктивності, збалансованості;
- в) відповідності, регресії і прогресії, конкуренції;
- г) залежності від зовнішнього середовища, зміни вартості, найкращого і найбільш ефективного використання;
- д) вкладу, залишкової продуктивності, збалансованості.

14. До принципів оцінки, пов'язаних з експлуатацією власності належать:

- а) корисності, заміщення, очікування;
- б) вкладу, залишкової продуктивності, збалансованості, граничної продуктивності;
- в) залежності від зовнішнього середовища, зміни вартості, найкращого і найбільш ефективного використання, економічного поділу;
- г) відповідності, регресії і прогресії, конкуренції;
- д) корисності, вкладу, ефективного використання.

15. До принципів оцінки, обумовлених дією ринкового середовища відносять:

- а) корисності, заміщення, очікування;

б) вкладу, залишкової продуктивності, збалансованості, граничної продуктивності;

в) залежності від зовнішнього середовища, зміни вартості, найкращого і найбільш ефективного використання, економічного поділу;

г) відповідності, регресії і прогресії, конкуренції;

д) правильні відповіді в) і г).

16. Принцип корисності полягає в тому, що ... :

а) чим більше підприємство здатне задовольняти потребу власника, тим вище його вартість;

б) з точки зору будь-якого користувача оцінна вартість підприємства не повинна бути вище мінімальної ціни на аналогічне підприємство з такою ж корисністю;

в) максимальна вартість підприємства визначається найменшою ціною, за якою може бути придбаний інший об'єкт з еквівалентною корисністю;

г) за об'єкт не розумно платити більше, ніж може коштувати створення нового об'єкта з аналогічною корисністю в прийнятні терміни;

д) якщо інвестор аналізує потік доходу, то максимальна ціна визначатиметься за допомогою вивчення інших потоків доходів з аналогічним рівнем ризику і якості.

17. Принцип заміщення полягає в тому, що ... :

а) за об'єкт не розумно платити більше, ніж може коштувати створення нового об'єкта з аналогічною корисністю в прийнятні терміни;

б) максимальна вартість підприємства визначається найменшою ціною, за якою може бути придбаний інший об'єкт з еквівалентною корисністю;

в) чим більше підприємство здатне задовольняти потребу власника, тим вище його вартість;

г) включення будь-якого додаткового активу в систему підприємства економічно доцільно, якщо отримуваний приріст вартості підприємства більше витрат на придбання цього активу;

д) із точки зору будь-якого користувача оцінна вартість підприємства не повинна бути вище мінімальної ціни на аналогічне підприємство з такою ж корисністю.

18. Принцип вкладу зводиться до того, що ... :

а) за об'єкт не розумно платити більше, ніж може коштувати створення нового об'єкта з аналогічною корисністю в прийнятні терміни;

б) максимальна вартість підприємства визначається найменшою ціною, за якою може бути придбаний інший об'єкт з еквівалентною корисністю;

в) чим більше підприємство здатне задовольняти потребу власника, тим вище його вартість;

г) включення будь-якого додаткового активу в систему підприємства економічно доцільно, якщо отримуваний приріст вартості підприємства більше витрат на придбання цього активу;

д) із точки зору будь-якого користувача оцінна вартість підприємства не повинна бути вище мінімальної ціни на аналогічне підприємство з такою ж корисністю.

19. Принцип граничної продуктивності зводиться до того, що ... :

а) включення будь-якого додаткового активу в систему підприємства економічно доцільно, якщо отримуваний приріст вартості підприємства більше витрат на придбання цього активу;

б) чим більше підприємство здатне задовольняти потребу власника, тим вище його вартість;

в) уповільнення чистої віддачі від ресурсів, що додаються до основних факторів, відбувається доти, доки приріст вартості не буде менше, ніж витрати на додані ресурси;

г) максимальний дохід від підприємства можна отримати у разі дотримання оптимальних величин факторів виробництва;

д) підприємства, що не відповідають вимогам ринку за оснащеністю виробництва, технологією, рівнем прибутковості та ін., швидше за все, будуть оцінені нижче середнього.

20. Принцип збалансованості (пропорційності) свідчить, що ... :

а) включення будь-якого додаткового активу в систему підприємства економічно доцільно, якщо отримуваний приріст вартості підприємства більше витрат на придбання цього активу;

б) чим більше підприємство здатне задовольняти потребу власника, тим вище його вартість;

в) уповільнення чистої віддачі від доданих ресурсів до основних факторів відбувається доти, доки приріст вартості не буде менше, ніж витрати на додані ресурси.

г) максимальний дохід від підприємства можна отримати у разі дотримання оптимальних величин факторів виробництва;

д) підприємства, які не відповідають вимогам ринку за оснащеністю виробництва, технологією, рівнем прибутковості та ін., швидше за все, будуть оцінені нижче середнього.

21. Оцінку бізнесу проводять із метою:

а) визначення витрат на створення аналогічних підприємств;

б) визначення будь-якого виду оціночної вартості, необхідної клієнту для прийняття інвестиційного рішення, для укладення угоди, для внесення змін у фінансову звітність тощо;

в) встановлення контролю над бізнесом;

г) зниження ризику отримання доходів;

д) отримання кредиту в банку.

22. Вартість заміщення об'єкта оцінки – це ... :

а) сума витрат у ринкових цінах, що існують на дату проведення оцінки, на створення об'єкта, ідентичного об'єкту оцінки, із застосуванням ідентичних матеріалів і технологій, з урахуванням зносу об'єкта оцінки;

б) вартість об'єкта оцінки, що визначається виходячи з його прибутковості для конкретної особи у разі заданих інвестиційних цілей;

в) вартість об'єкта оцінки у разі, якщо об'єкт оцінки повинен бути відчужений у строк менше звичайного терміну експозиції аналогічних об'єктів;

г) вартість, для визначення якої в договорі про оцінку або нормативному правовому акті обумовлюються умови, не включені в поняття ринкової або іншої вартості, зазначеної в стандартах оцінки;

д) сума витрат на створення об'єкта, аналогічного об'єкту оцінки, в ринкових цінах, що існують на дату проведення оцінки, з урахуванням зносу об'єкта оцінки.

Тема 2. Організація оціночної діяльності та її законодавче забезпечення

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Нормативно-законодавче регулювання оціночної діяльності в Україні.

2. Організаційно-правова основа проведення незалежної оцінки бізнесу.

3. Договір на проведення оцінки підприємства (бізнесу).
4. Процес проведення оцінки бізнесу та його основні етапи.

Питання для самостійного опрацювання

1. Етапи розвитку оціночної діяльності в Україні.
2. Характерні риси міжнародної та вітчизняної практики оцінки бізнесу.
3. Основні механізми регулювання оціночної діяльності в Україні.
4. Нормативно-методичне забезпечення вартісної оцінки бізнесу в Україні.
5. Основні напрямки регулювання оціночної діяльності.
6. Повноваження саморегулювальних організацій оцінювачів.
7. Випадки обов'язкового проведення оцінки.
8. Зміст договору на оціночні роботи та етапи процедури його укладання.
9. Права та відповідальність замовника та оцінювача.
10. Етапи процесу оцінки бізнесу.

Питання для проведення семінарського заняття

1. Діяльність провідних міжнародних організацій оцінювачів.
2. Складові стандартів Міжнародного комітету стандартів оцінки (МКСО).
3. Характеристика Європейських стандартів оцінки бізнесу.
4. Національні стандарти оцінки бізнесу.
5. Державне регулювання оціночної діяльності в Україні.
6. Організаційно-правові механізми сегментування ринку оціночних послуг в Україні.
7. Порядок професійної підготовки оцінювачів в Україні.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте етапи розвитку оціночної діяльності в Україні.
2. Визначте характерні риси міжнародної та вітчизняної практики оцінки бізнесу.
3. Розкрийте основні механізми регулювання оціночної діяльності в Україні.
4. Охарактеризуйте нормативно-методичне забезпечення вартісної оцінки в Україні.

5. Організаційно-правові механізми сегментування ринку оціночних послуг.

6. Розкрийте основні напрямки регулювання оціночної діяльності.

7. Визначте характер діяльності та повноваження саморегулювних організацій оцінювачів.

8. Розкрийте випадки обов'язкового проведення оцінки.

9. Розкрийте зміст договору на оціночні роботи та етапи процедури його укладання.

10. Права та відповідальність замовника та оцінювача.

11. Розкрийте етапи процесу незалежної оцінки бізнесу.

Література: основна [1; 6]; додаткова [23 – 30; 34 – 36].

Тести для перевірки знань:

1. Практична діяльність з оцінки майна полягає:

- а) у критичному розгляді звітів про оцінку;
- б) у наданні консультацій з оцінки майна;
- г) у практичному визначенні вартості майна.

2. Об'єктом економічної оцінки можуть бути:

- а) нематеріальні активи;
- б) права інтелектуальної власності;
- в) матеріальні активи;
- г) політична ситуація.

3. Об'єкти оцінки за Національним стандартом оціночної діяльності

№ 1 класифікуються за такими групами:

- а) майно та майнові права;
- б) об'єкти оцінки у матеріальній та нематеріальній формі;
- в) об'єкти оцінки у матеріальній, нематеріальній формі та у формі цілісного майнового комплексу;
- г) бізнес та нерухомість.

4. Суб'єктами оціночної діяльності можуть бути:

- а) професійні оцінювачі;
- б) замовники оціночних послуг;
- в) органи державної влади та місцевого самоврядування, що мають відповідні повноваження;

- г) інвестори;
- д) Фонд державного майна України.

5. Незалежна (експертна) оцінка проводиться:

- а) професійними оцінювачами;
- б) власниками об'єкта оцінювання;
- в) органами державної влади та місцевого самоврядування.

6. Проведення оцінки є обов'язковим у разі:

- а) створення, приватизації, реорганізації, банкрутства, ліквідації державних та комунальних підприємств;
- б) переоцінки основних фондів;
- в) оподаткування;
- г) у перелічених випадках.

7. Кваліфікаційне свідоцтво – це:

- а) документ, що засвідчує право суб'єкта оціночної діяльності на внесення його до Державного реєстру суб'єктів оціночної діяльності;
- б) документ, що підтверджує достатній фаховий рівень підготовки оцінювача за програмою базової підготовки для самостійного проведення оцінки майна.

8. Сертифікат суб'єкта оціночної діяльності видається на період:

- а) 2 роки;
- б) 3 роки;
- в) 5 років.

9. Оцінювачі зобов'язані підвищувати свою кваліфікацію:

- а) щороку;
- б) один раз на два роки;
- в) один раз на п'ять років.

Тема 3. Інформаційне забезпечення оцінки бізнесу

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Інформація для оцінки бізнесу: види, класифікація, вимоги до складу та структури.

2. Критерії достовірності та повноти інформаційної бази оцінки.
3. Фінансова звітність – основа інформаційної бази вартісної оцінки.
4. Основні методи аналізу фінансової звітності з метою оцінки бізнесу.
5. Прогнозування як елемент оцінки бізнесу.

Питання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте зовнішню і внутрішню інформацію для оцінки бізнесу, вимоги до її складу та структури. Наведіть приклади такої інформації, способи її отримання.
2. Розкрийте критерії достовірності та повноти інформаційної бази оцінки.
3. Охарактеризуйте фінансову звітність як основу інформаційної бази вартісної оцінки. Визначте інформаційні можливості, що можуть бути отримані за допомогою фінансової звітності підприємства.
4. Розкрийте основні методи коригувань фінансової звітності з метою оцінки бізнесу.
5. Обґрунтуйте необхідність застосування прогнозних оцінок вартості в процесі оцінки бізнесу.

Питання для проведення семінарського заняття

1. Система інформації для оцінки бізнесу.
2. Процедура формування інформаційної бази для оцінки бізнесу.
3. Міжнародні стандарти обліку і звітності, особливості їх застосування під час оцінювання українських підприємств.
4. Основні методи аналізу фінансової звітності з метою оцінки бізнесу.

Література: основна [2; 4; 6; 7; 9]; додаткова [10; 15; 17; 23; 27].

Контрольні питання для самодіагностики

1. Охарактеризуйте зовнішню і внутрішню інформацію для оцінки бізнесу, вимоги до її складу та структури.
2. Розкрийте критерії достовірності та повноти інформаційної бази оцінки.
3. Охарактеризуйте фінансову звітність як основу інформаційної бази вартісної оцінки.
4. Розкрийте основні методи аналізу і коригувань фінансової звітності з метою оцінки бізнесу.

5. Обґрунтуйте необхідність прогнозування в процедурі оцінки бізнесу.

Література: основна [2; 4; 6; 7; 9]; додаткова [10; 15; 17; 23; 27].

Тести для перевірки знань:

1. У цілях економічного оцінювання використовується:

- а) внутрішня інформація;
- б) зовнішня інформація;
- в) жодна із зазначених;
- г) інформація зазначена у пунктах а) і б).

2. Інформація, яка характеризує умови функціонування об'єкта оцінки в регіоні, галузі та економіці в цілому, має назву:

- а) внутрішня;
- б) зовнішня;
- в) неперевірена.

3. Інформація, що характеризує господарську діяльність оцінюваного підприємства, має назву:

- а) внутрішня;
- б) зовнішня;
- в) неперевірена.

4. Не відповідає методам економічного оцінювання:

- а) витратний метод;
- б) дохідний метод;
- в) індуктивний метод;
- г) дедуктивний метод;
- д) порівняльний метод.

5. Джерелами внутрішньої інформації про об'єкт оцінки є:

- а) фінансова звітність підприємства;
- б) засоби масової інформації;
- в) матеріали баз даних оцінювачів;
- г) історичні дані про підприємство.

6. Інформація, необхідна для оцінки вартості підприємства (бізнесу) включає інформацію:

- а) на рівні світової економіки в цілому;
- б) на рівні економіки країни;
- в) регіональну;
- г) галузеву;
- д) про аналогічні підприємства;
- е) про оцінюване підприємство.

7. Метою якого напряму підготовки звітності підприємства для оцінки його вартості є визначення доходів і витрат, характерних для нормально діючого бізнесу:

- а) обчислення відносних показників;
- б) трансформації;
- в) нормалізації;
- г) інфляційного коригування?

Тема 4. Методичний інструментарій оцінки вартості бізнесу

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Поняття грошового потоку підприємства (бізнесу) у визначенні його ринкової вартості.
2. Види і моделі розрахунку грошового потоку.
3. Функції грошової одиниці.
4. Ризики ринкової вартості бізнесу та способи їх врахування в процесі оцінки.
5. Методичні підходи до оцінки бізнесу.
6. Узгодження результатів оцінки бізнесу. Звіт про оцінку вартості підприємства.

Питання для самостійного опрацювання

1. Єдність та протилежність доходу та грошового потоку підприємства (бізнесу).
2. Порядок використання інформації про результати фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства для розрахунку його ринкової вартості.
3. Практичне використання моделей грошового потоку для оцінки вартості бізнесу.

4. Необхідність та порядок часової оцінки грошових потоків у процесі оцінки вартості бізнесу.
5. Порядок врахування ризиків в оцінці ринкової вартості бізнесу.
6. Переваги та недоліки методичних підходів до оцінки бізнесу.
7. Процес визначення підсумкової величини вартості бізнесу.
8. Складові звіту про оцінку вартості бізнесу.

Питання для проведення семінарського заняття

1. Вплив результатів діяльності підприємства на ринкову вартість бізнесу.
2. Моделі грошового потоку.
3. Внутрішні ризики та порядок їх врахування в процесі оцінювання бізнесу.
4. Зовнішні ризики та порядок їх врахування в процесі оцінювання бізнесу.
5. Сфера застосування методичних підходів до оцінювання вартості бізнесу.
6. Техніка узгодження результатів оцінювання бізнесу.

Підготовка есе

Тема есе: "Порядок вирішення дискусійних питань організаційного та інформаційного забезпечення оцінювання вартості бізнесу".

Написання есе передбачає визначення дискусійних питань організаційного та інформаційного забезпечення в процесі оцінювання вартості бізнесу та встановлення шляхів їх вирішення.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

Промислове підприємство планує через три роки придбати нове обладнання. Очікується, що майбутня вартість устаткування становитиме 1 500 тис. грн.

Визначити, яку суму коштів потрібно помістити на депозитний рахунок банку, щоб через три роки одержати достатню суму коштів, якщо ставка за депозитними рахунками встановлена в розмірі 18,5 % із щомісячним нарахуванням відсотків або 23,2 % із нарахуванням складних відсотків один раз на рік.

Методичні рекомендації до виконання ситуаційного завдання

Для визначення суми коштів, яку необхідно помістити на депозитний рахунок банку, щоб одержати після закінчення встановленого строку необхідну суму, потрібно оцінити поточну вартість майбутніх грошових потоків (PV).

Показник поточної вартості розраховується за формулою:

$$PV = FV \cdot \frac{1}{(1+i)^n} = FV \cdot PVIF_{i,n}, \quad (1)$$

де FV – майбутня вартість коштів;

i – дисконтна ставка, коефіцієнт;

n – період розрахунку, років;

$PVIF_{i,n}$ – фактор (множник) поточної вартості, стандартні значення якого наведені в таблиці значень фактора поточної вартості.

Якщо нарахування відсотків планується більше одного разу за рік, то розрахунок проводять за формулою:

$$PV = FV \cdot \frac{1}{(1+i/m)^{n \cdot m}}, \quad (2)$$

де m – кількість нарахувань за рік, од.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте поняття доходу та грошового потоку підприємства (бізнесу).

2. Розкрийте порядок використання інформації про результати фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства для розрахунку його ринкової вартості.

3. Охарактеризуйте види і моделі розрахунку грошового потоку.

4. Розкрийте необхідність та порядок часового оцінювання грошових потоків у процесі оцінки вартості бізнесу.

5. Розкрийте характер впливу ризиків на ринкову вартість об'єктів власності підприємства.

6. Визначте способи врахування ризиків у процесі оцінювання бізнесу.

7. Розкрийте методичні підходи до оцінювання бізнесу.

8. Охарактеризуйте переваги та недоліки підходів до оцінювання бізнесу.

9. Розкрийте порядок визначення підсумкової величини вартості підприємства (бізнесу).

10. Розкрийте порядок складання звіту про оцінювання вартості підприємства.

11. Охарактеризуйте структуру звіту про оцінювання вартості підприємства.

Література: основна [2; 3; 5 – 7; 9]; додаткова [12; 15; 16; 18; 23; 27].

Тести для перевірки знань:

1. *Які величини використовуються для розрахунку повного грошового потоку підприємства:*

- а) прибуток (збиток);
- б) амортизаційні відрахування;
- в) процентні виплати по кредитах;
- г) податок на прибуток;
- д) інвестиції;
- е) зміна довгострокової заборгованості;
- є) зміна власного оборотного капіталу;
- ж) дивіденди?

2. *Який вид вартості є базою оцінки:*

- а) ринкова;
- б) інвестиційна;
- в) вартість заміщення;
- г) вартість відновлення;
- д) податкова вартість?

3. *До прямих функцій складного відсотка належать:*

- а) майбутня вартість одиниці (складний відсоток);
- б) майбутня вартість ануїтету одиниці;
- в) фактор фонду відшкодування (періодичний внесок до фонду накопичення);
- г) поточна вартість одиниці;
- д) поточна вартість ануїтету одиниці;
- е) внесок на амортизацію одиниці (періодичний внесок на погашення кредиту).

4. *Розрахунок ліквідаційної вартості застосовується до таких об'єктів оцінки:*

- а) об'єктів застави;
- б) об'єктів незавершеного будівництва;
- в) активів ліквідованих підприємств;
- г) майна, реалізованого за участю судових приставів;
- д) майна, що одержується у спадщину;
- е) до всього перерахованого.

5. *Який показник ефективності інвестиційних проектів вказує на той горизонт часу в бізнес-плані, в межах якого прогноз грошових потоків за проектом має бути особливо надійним:*

- а) чиста поточна вартість;
- б) дисконтований термін окупності;
- в) простий термін окупності;
- г) внутрішня норма рентабельності?

6. *Безборгові грошові потоки дисконтуються з використанням ставки, розрахованої за методом:*

- а) оцінки капітальних активів;
- б) кумулятивної побудови;
- в) середньозваженої вартості капіталу.

7. *Вибір конкретної моделі грошового потоку в якості базової під час розрахунку вартості компанії залежить від:*

- а) цілі оцінки;
- б) вихідної інформації;
- в) нормативної інформації регулюючих органів;
- г) бажання оцінювача;
- д) від усього перерахованого.

8. *Що з переліченого використовується в якості безризикової ставки:*

- а) ставка доходу за банківськими депозитами, що страхуються;
- б) поточна прибутковість державних облігацій;
- в) безризикова норма доходу, прийнята в середньому у світовій економіці?

Тема 5. Дохідний підхід до оцінки вартості бізнесу

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Характеристика й сфера застосування дохідного підходу до оцінки бізнесу.
2. Метод дисконтування грошових потоків. Модель Гордона.
3. Метод капіталізації доходів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Розкрийте економічну сутність і закономірності застосування дохідного підходу до оцінки різних об'єктів власності.
2. Визначте місце дохідного підходу в системі вартісної оцінки підприємств.
3. Охарактеризуйте умови, діапазон застосування, систему абстрагування та припущень у межах дохідного підходу.
4. Розкрийте фактори вартості, що враховуються у ході оцінки з позицій дохідного підходу.
5. Охарактеризуйте методи дохідного підходу.
6. Сутність та умови застосування моделі Гордона для оцінки бізнесу.
7. Головні переваги оцінки бізнесу в рамках дохідного підходу.
8. Види вартості і принципи дохідного підходу до оцінки вартості підприємства.
9. Порядок врахування ризиків у процесі оцінки бізнесу із застосуванням дохідного підходу.
10. Алгоритм вибору фінансової бази та основні етапи застосування методу дисконтування грошових потоків.
11. Алгоритм вибору фінансової бази та основні етапи застосування методу капіталізації доходів.
12. Порівняльна характеристика методів дохідного підходу.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

Власники підприємства розглядають варіант його продажу. Із цією метою фінансовим аналітикам було видано завдання визначити його вартість.

Згідно з бізнес-планом, складеним на початку діяльності підприємства, рентабельність усього інвестованого в нього капіталу наступні

5 років становитиме 13,5 %. Після закінчення 5 років активи підприємства повністю зносяться та не будуть мати вартості. Для здійснення подальшої діяльності у бізнес-плані підприємства передбачалось залучення додаткових інвестицій у розмірі 180 тис. грн.

Фінансові аналітики для оцінювання вартості підприємства вирішили скористатись двома методами: методом Ринга та методом Інвуда.

Скориставшись особливостями оцінювання за кожним із методів, визначити вартість підприємства. Порівняти коефіцієнти капіталізації, отримані за результатами оцінювання, зробити висновки щодо доцільності кожного із вказаних методів.

Методичні рекомендації до ситуаційного завдання

За методом Ринга коефіцієнт капіталізації може бути визначено за формулою:

$$K = i + \frac{d_0}{n}, \quad (3)$$

де K – коефіцієнт капіталізації;

i – ставка дисконтування;

d_0 – сума інвестиції;

n – тривалість періоду отримання прибутків.

За методом Інвуда коефіцієнт капіталізації визначається за формулою:

$$K = i \frac{i}{(1+i)^n - 1}, \quad (4)$$

де K – коефіцієнт капіталізації;

i – ставка дисконтування.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте економічну сутність і закономірності застосування дохідного підходу до оцінки різних об'єктів власності.

2. Визначте місце дохідного підходу в системі вартісної оцінки підприємств.

3. Охарактеризуйте умови, діапазон застосування, систему абстрагування і допусків у рамках дохідного підходу.

4. Розкрийте фактори вартості, що враховуються під час оцінювання з позицій дохідного підходу.

5. Види вартості і принципи дохідного підходу до оцінки вартості підприємства.

6. Охарактеризуйте методи дохідного підходу та дайте їх порівняльну характеристику.

Література: основна [2 – 4; 6 – 9]; додаткова [12; 15; 16; 18; 23; 27; 32; 33].

Тести для перевірки знань:

1. Провідні принципи дохідного підходу:

- а) очікування, заміщення, найбільш ефективного використання;
- б) заміщення, корисності;
- в) очікування, заміщення, корисності.

2. Дохідний підхід необхідно використовувати:

- а) у ході техніко-економного обґрунтування нового будівництва;
- б) для аналізу доцільності інвестування;
- в) у ході обґрунтування рішення про інвестування в об'єкт оцінки.

3. Для оцінки бізнесу, що приносить потік доходів, що нестабільно змінюється, доцільно використовувати:

- а) метод надмірних доходів;
- б) метод капіталізації доходу;
- в) метод чистих активів;
- г) метод дисконтування грошових потоків.

4. Метод дисконтування грошових потоків використовується, якщо:

- а) прогнозуються постійні прибутки;
- б) прогнозується отримання нерівних грошових потоків.

5. За методом прямої капіталізації вартість об'єкта визначається таким чином:

- а) чистий операційний дохід/ставка капіталізації;
- б) прибуток/собівартість;
- в) валовий прибуток/дисконт.

6. Ставка капіталізації розраховується як відношення:

- а) потенційного валового доходу до ціни об'єкта нерухомості;
- б) чистого операційного доходу за період до вартості об'єкта нерухомості;
- в) валових прибутків до операційних витрат;
- г) вартості об'єкта оцінювання до об'єкта-аналога.

7. Який метод оцінки визначає вартість підприємства (бізнесу) як суму величин вартості бізнесу в прогнозний і постпрогнозний періоди:

- а) метод дисконтування грошових потоків;
- б) метод капіталізації доходу.

8. У ході підтвердження прогнозу грошових потоків за інвестиційним проектом розрахунок залишкової поточної вартості проекту на пізніх його стадіях буде здійснюватися з використанням:

- а) більш низької ставки дисконтування;
- б) більш високої ставки дисконтування;
- в) не можна сказати з упевненістю.

9. Яка модель капіталізації одержуваного за певний період постійного доходу від оцінюваного підприємства застосовується, якщо додатковий дохід від оцінюваного бізнесу інвестується в державні облігації або на застрахований банківський валютний депозит:

- а) Інвуда;
- б) Хоскольда;
- в) Ринга;
- г) Гордона?

10. Який показник ефективності інвестиційного проекту компанії характеризується відсутністю негативних грошових потоків у періодах проекту:

- а) адаптована чиста поточна вартість;
- б) чиста поточна вартість;
- в) дисконтований термін окупності?

11. Коефіцієнт "Бета" в методі CAPM (метод оцінки капітальних активів) становить:

- а) необхідну інвестором ставку доходу на інвестиції;
- б) міру систематичного ризику інвестицій в оцінюваний бізнес;
- в) середню на фондовому ринку норму доходу на інвестиції.

12. Яка модель оцінки вартості застосовна для оцінки довгострокового бізнесу, що має помірний стабільний темп зростання грошових потоків:

- а) Ринга;
- б) Гордона;
- в) Інвуда;
- г) Хоскольда?

Тема 6. Порівняльний підхід до оцінки бізнесу

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Загальна характеристика порівняльного підходу та умови його застосування.
2. Основні етапи оцінки бізнесу з позицій порівняльного підходу.
3. Інформаційно-правова база та особливості фінансового аналізу у ході використання методів порівняльного підходу.
4. Методи порівняльного підходу. Цінові мультиплікатори.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність і умови застосування порівняльного підходу до оцінки різних об'єктів власності.
2. Основні принципи коригування отриманої інформації в межах застосування порівняльного підходу до оцінки бізнесу.
3. Алгоритм застосування порівняльного підходу до оцінки бізнесу.
4. Сутність та базові умови застосування методів порівняльного підходу.
5. Застосування цінових мультиплікаторів для оцінки бізнесу в конкретних ситуаціях.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

Визначити величину неусувного фізичного зносу двоповерхової будівлі виробничого призначення загальною площею 200 м² на основі даних, наведених у табл.

Вихідна інформація про стан окремих елементів будівлі

Елемент будівлі	Ефективний вік (років)	Строк економічного життя (років)	Відновлювальна вартість, грн
Перекрыття	10	30	15 000
Дах	15	20	4 200
Фарбування стін	2	5	8 000
Покриття підлоги	7	10	5 100
Фарбування стелі	2	5	1 400
Система водопостачання	10	20	2 100
Електропроводка	7	15	2 000
Система опалення	10	20	1 800

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для визначення сукупного зносу будівлі виробничого призначення застосувати метод "строку життя", за допомогою якого спочатку розрахуємо процент фізичного зносу за окремими елементами будівлі за формулою (5), потім величину фізичного зносу елементів у грошовому вираженні як добуток проценту зносу на відповідну відновлювальну вартість і величину сукупного неусувного фізичного зносу шляхом підсумовування отриманих вартісних оцінок зносу за елементами.

Сутність методу "строку життя" полягає у припущенні, що втрати вартості об'єкта за рахунок фізичних руйнувань, функціонального застарівання та різних зовнішніх факторів пропорційні його віку.

Із урахуванням перелічених періодів у процесі експлуатації об'єкта нерухомості процент сукупного зносу у відновлювальній вартості (СЗ %) розраховується за формулою:

$$CЗ_{\%} = \frac{V_{\text{еф}}}{C_{\text{еж}}} \cdot 100 \%, \quad (5)$$

де $V_{\text{еф}}$ – ефективний вік об'єкта (вік "на скільки років виглядає об'єкт власності" з урахуванням його технічного стану, зовнішнього вигляду, дизайну й економічних факторів, що впливають на його вартість);

$C_{\text{еж}}$ – термін економічного життя об'єкта (період часу, протягом якого об'єкт власності додає вартість до сукупної вартості майна, враховуючи

й отримання прибутку від його використання (від дати введення в експлуатацію і до того моменту, коли поліпшення перестають додавати вартість до сукупної вартості майна).

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте економічну сутність і умови застосування порівняльного підходу до оцінки різних об'єктів власності.

2. Визначте основні етапи оцінки бізнесу з позицій порівняльного підходу до оцінки бізнесу.

3. Охарактеризуйте інформаційно-правову базу та особливості фінансового аналізу під час використання порівняльного підходу.

4. Охарактеризуйте методи порівняльного підходу.

5. Розкрийте критерії вибору порівняних підприємств та бази порівняння в процесі оцінювання із застосуванням порівняльного підходу.

6. Розкрийте порядок вибору та обчислення цінових мультиплікаторів, діапазон їх застосування.

Література: основна [4; 6; 8]; додаткова [11 – 13].

Тести для перевірки знань:

1. *Можливість застосування ринкового підходу до оцінки вартості підприємства залежить:*

а) від наявності активного фінансового ринку;

б) від наявності активного ринку продукції, що випускається оцінюваним підприємством;

в) від доступності фінансової інформації, необхідної для оцінювача;

г) від наявності спеціальних служб, що накопичують цінову і фінансову інформацію про підприємства – аналоги;

д) від усього перерахованого.

2. *У рамках ринкового підходу до оцінки вартості підприємства (бізнесу) застосовують мультиплікатори:*

а) вартісні;

б) інтервальні;

в) моментні;

г) фінансові.

3. *Який із методів ринкового (порівняльного) підходу до оцінки підприємства (бізнесу) в якості бази для порівняння використовує ціну*

однієї акції аналогічного підприємства – відкритого акціонерного товариства:

- а) ринку капіталу;
- б) угод;
- в) галузевих коефіцієнтів?

4. Укажіть правильне твердження для методів порівняльного (ринкового) підходу:

- а) метод ринку капіталу дає оцінку компаній з розпорошеним капіталом;
- б) метод галузевої специфіки дозволяє врахувати подорожчання акцій компанії, де існує контроль над підприємством;
- в) метод угод дозволяє замість коефіцієнта "ціна/прибуток" використовувати коефіцієнт "ціна/виручка".

5. У разі використання порівняльного підходу залучається інформація стосовно:

- а) нещодавніх продажів об'єктів-аналогів;
- б) витрат на відтворення об'єктів-аналогів;
- в) доходності об'єктів-аналогів.

6. Із позицій порівняльного підходу:

- а) жоден покупець (інвестор) не заплатить за об'єкт оцінки суму більшу, ніж поточна вартість майбутніх доходів від його використання;
- б) жоден покупець (інвестор) не купить об'єкт нерухомості, якщо його вартість перевищує витрати на придбання на ринку подібного об'єкта з тією ж корисністю;
- в) жоден покупець не заплатить за об'єкт оцінки суму більшу, ніж можуть скласти витрати на створення точної копії об'єкта з тією ж корисністю.

7. До недоліків методу порівняння продажів можна віднести:

- а) потреба в активно функціонуючому ринку об'єктів-аналогів;
- б) потреба у значних коригуваннях;
- в) метод є статистично перевіреним;
- г) метод враховує інтереси інвестора.

8. Яким буде коригування ціни об'єкта-аналога, якщо його стан гірший, ніж у оцінюваного об'єкта нерухомості:

- а) зі знаком "-";
- б) зі знаком "+"?

9. Основні вимоги, що висуваються до об'єкта-аналога такі:

- а) аналог має бути схожим на об'єкт оцінки за основними економічними, матеріальними, технічними та іншими характеристиками;
- б) аналог має приносити стабільний прибуток протягом тривалого часу;
- в) ціна аналога має бути відома з угоди, що відбулася за подібних обставин;
- г) ціна аналога має бути відома із загальних джерел отримання інформації.

10. Порівняльний підхід використовується за умови наявності:

- а) комерційної нерухомості;
- б) достатньої бази даних про угоди купівлі-продажу або оренди об'єктів нерухомості;
- в) ринку страхових послуг та системи диференційованого оподаткування нерухомості.

11. Яка фінансова база використовується у процесі розрахунку мультиплікатора, якщо оцінюване підприємство і підприємство-аналог розрізняються величиною використовуваного ними позикового капіталу:

- а) чистий прибуток;
- б) валовий прибуток;
- в) прибуток до виплати відсотків за кредитом і податків;
- г) усі перераховані бази?

12. Якщо для порівняння використовується зарубіжна компанія-аналог, то слід коригувати отриману оцінку вартості закритої компанії з урахуванням:

- а) порівняльної відносної капіталізації національного і зарубіжного фондового ринку;
- б) різної чутливості цих ринків до прибутків компаній;
- в) відношення курсів валют.

13. Який із методів ринкового (порівняльного) підходу до оцінки підприємства (бізнесу) в якості бази для порівняння використовує ціну однієї акції аналогічного підприємства – відкритого акціонерного товариства:

- а) метод ринку капіталу;
- б) метод угод;
- в) метод галузевих коефіцієнтів?

14. Укажіть правильне твердження щодо об'єкта оцінки за методологією ринкового підходу до оцінки вартості підприємства (бізнесу):

- а) закрите підприємство (компанія);
- б) формально відкрите підприємство, чиї акції недостатньо ліквідні;
- в) будь-яке підприємство, вартість якого необхідно визначити ринковим підходом;
- г) підприємство, акції якого регулярно котируються на фондовому ринку.

Тема 7. Витратний підхід до оцінки бізнесу

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Економічний зміст та сфера застосування витратного підходу.
2. Метод вартості чистих активів.
3. Метод ліквідаційної вартості.

Питання для самостійного опрацювання

1. Економічна сутність і умови застосування витратного підходу до оцінки бізнесу.
2. Економічний зміст методів витратного підходу.
3. Методологічні закономірності і принципи витратного підходу до оцінки вартості підприємства (бізнесу).
4. Методи витратного підходу, особливості їх застосування для оцінки українських підприємств.
5. Характеристика методу вартості чистих активів.
6. Характеристика методу ліквідаційної вартості.
7. Переваги і недоліки витратного підходу до оцінки вартості бізнесу.
8. Загальна характеристика методу вартості чистих активів.
9. Порядок розробки календарного графіка ліквідації активів підприємства, коректування балансової вартості активів і зобов'язань.
10. Порядок визначення витрат, пов'язаних із ліквідацією підприємства.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

У процесі прийняття рішення про ліквідацію чи реорганізацію підприємства була визначена ліквідаційна вартість майна фірми, яка становить 28 370 тис. грн. Очікуваний чистий грошовий потік першого року становить 1 835 тис. грн із наступним щорічним приростом 5,6 %. Враховуючи, що такий потік буде генеруватися підприємством протягом п'яти років, розрахуйте ринкову вартість підприємства і зробіть висновок про доцільність його реорганізації. Ставка дисконту прогнозується на рівні 14 %.

Методичні рекомендації до виконання завдання

У даному випадку чистий грошовий потік буде генеруватися підприємством із наступним щорічним приростом, тому економічну вартість підприємства слід розраховувати як відношення чистого грошового потоку першого року до різниці між середньозваженою вартістю капіталу та річним темпом зростання грошового потоку.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте економічну сутність і умови застосування витратного підходу до оцінки бізнесу.
2. Розкрийте економічний зміст методів витратного підходу.
3. Охарактеризуйте методологічні закономірності і принципи витратного підходу до оцінки вартості підприємства (бізнесу).
4. Розкрийте методи витратного підходу, особливості їх застосування для оцінки українських підприємств.
5. Надайте загальну характеристику методу вартості чистих активів.
6. Надайте загальну характеристику методу ліквідаційної вартості.
7. Визначте порядок розробки календарного графіка ліквідації активів підприємства, коригування балансової вартості активів і зобов'язань.
8. Розкрийте порядок визначення витрат, пов'язаних з ліквідацією підприємства.

Література: основна [2 – 6]; додаткова [11; 12; 23; 31].

Тести для перевірки знань:

1. У разі використання витратного підходу використовується інформація стосовно:

- а) отримання майбутніх прибутків;
- б) витрат на будівництво (придбання) об'єкта оцінки з такими ж параметрами, що й оцінюване майно;
- в) продажу об'єктів-аналогів.

2. Вартість відтворення і вартість заміщення за сутністю:

- а) однакові категорії;
- б) різні категорії.

3. Вартість відтворення – це:

- а) витрати на створення об'єкта, ідентичного тому, що оцінюється;
- б) витрати на будівництво земельних покращень, які мають таке ж саме функціональне призначення, що й об'єкт оцінювання, із використанням сучасних стандартів, матеріалів, дизайну в поточних цінах.

4. Вартість заміщення – це:

- а) витрати на створення об'єкта, ідентичного тому, що оцінюється;
- б) витрати на будівництво земельних покращень, які мають таке ж саме функціональне призначення, що й об'єкт оцінювання, із використанням сучасних стандартів, матеріалів, дизайну в поточних цінах.

5. Витратний підхід є найбільш привабливим для оцінювання:

- а) об'єктів нового будівництва;
- б) інвестиційних проектів;
- в) земельної ділянки;
- г) залогових об'єктів.

6. Витратний підхід недоцільно використовувати:

- а) під час оцінки об'єктів, що реконструюються;
- б) для оцінки об'єктів незавершеного будівництва;
- в) у процесі оцінювання об'єктів, ринок купівлі-продажу яких існує та достатньо розвинутий;
- г) під час приватизації.

7. Серед видів зносу вирізняють:

- а) фізичний та функціональний;
- б) фізичний та зовнішній;
- в) функціональний та економічний;
- г) фізичний, функціональний та зовнішній.

8. Функціональне знецінення – це втрата вартості внаслідок:

- а) невідповідності будь-яких функціональних характеристик об'єктів нерухомості сучасним вимогам для даного типу об'єктів;
- б) дії соціально-економічних факторів зовнішнього середовища;
- в) впливу фізичних, кліматичних та інших факторів або неправильної експлуатації об'єкта.

9. Зовнішній знос формується внаслідок:

- а) невідповідності будь-яких функціональних характеристик об'єктів нерухомості сучасним вимогам для даного типу об'єктів;
- б) дії соціально-економічних факторів зовнішнього середовища;
- в) впливу фізичних, кліматичних та інших факторів або неправильної експлуатації об'єкта.

10. Знос, зумовлений частковим або повним фізичним руйнуванням будівельних конструкцій, чи неправильною експлуатацією об'єкта, – це:

- а) фізичний;
- б) функціональний;
- в) зовнішній.

11. Фізичний знос може бути:

- а) зносом, який можливо усунути;
- б) зносом, що неможливо усунути;
- в) таким, що зазначений у пунктах а) та б).

12. Характер зносу, що не усувається, характерний:

- а) фізичному зносу;
- б) функціональному зносу;
- в) зовнішньому зносу.

13. Використання майнового підходу найбільш адекватно для оцінки:

- а) ліквідованого підприємства;
- б) діючого підприємства, майно якого складається в основному з фінансових активів;
- в) діючого підприємства, що володіє особливо цінними нематеріальними активами;
- г) діючого підприємства, в якому найбільш цінними є основні й оборотні фонди;
- д) у всіх перерахованих випадках.

14. Застосування методу нагромадження активів для оцінки діючого підприємства передбачає:

- а) визначення поточних вартостей майбутніх платежів за взятими кредитами;
- б) облік балансової вартості кредиторської заборгованості;
- в) облік як балансової вартості, так і визначення поточних вартостей майбутніх платежів за кредиторською заборгованістю.

15. Під вартістю чистих активів акціонерного товариства за однойменним методом розуміється величина, яка визначається шляхом:

- а) вирахування із суми активів товариства, прийнятих до розрахунку, суми його пасивів, прийнятих до розрахунку;
- б) вирахування із суми поточних активів товариства суми його поточних пасивів.

Змістовий модуль 2

Оцінка вартості бізнесу в конкретних цілях

Тема 8. Оцінка матеріальних та нематеріальних складових майна підприємства

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Оцінка об'єктів нерухомості.
2. Особливості оцінки земельних ділянок.
3. Оцінка ринкової вартості машин і устаткування.

4. Оцінка вартості нематеріальних активів.
5. Оцінка об'єктів інтелектуальної власності.
6. Оцінка вартості товарно-матеріальних запасів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Характеристика майна підприємства, що підлягає оцінці.
2. Порядок ідентифікації майнового складу під час оцінювання об'єктів нерухомості підприємства.
3. Особливості визначення вартості нерухомого майна за умови використання дохідного підходу до оцінки підприємства.
4. Особливості визначення вартості нерухомого майна за умови використання порівняльного підходу до оцінки підприємства.
5. Особливості визначення вартості нерухомого майна за умови використання витратного підходу до оцінки підприємства.
6. Етапи оцінки земельних ділянок.
7. Специфічні особливості визначення ринкової вартості машин і устаткування.
8. Особливості оцінки вартості нематеріальних активів.
9. Порядок використання моделі активів в оцінці об'єктів інтелектуальної власності.
10. Особливості оцінки вартості товарно-матеріальних запасів.

Питання для проведення семінарського заняття

1. Класифікація майна підприємства, що підлягає оцінці.
2. Види вартості нерухомого майна та підходи до його оцінки.
3. Порядок оцінки земельних ділянок.
4. Особливості оцінки нематеріальних активів.
5. Особливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Підготовка есе:

Тема есе: "Розвиток методичного забезпечення оцінки вартості бізнесу в Україні".

Написання есе передбачає надання змістовної характеристики методичному забезпеченню оцінки вартості бізнесу в Україні та характерним рисам його розвитку на сучасному етапі розвитку економіки.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Дайте характеристику майну підприємства, що підлягає оцінці.
2. Розкрийте особливості оцінки об'єктів нерухомості у складі майна підприємства.
3. Охарактеризуйте види вартості та підходи до оцінки нерухомого майна.
4. Розкрийте порядок оцінки земельних ділянок.
5. Розкрийте порядок визначення ринкової вартості машин і устаткування.
6. Розкрийте особливості оцінки вартості нематеріальних активів.
7. Охарактеризуйте порядок використання моделі активів в оцінці об'єктів інтелектуальної власності.
8. Розкрийте особливості оцінки вартості товарно-матеріальних запасів.

Література: основна [1 – 9]; додаткова [10; 11; 13; 21 – 23; 30].

Тести для перевірки знань:

1. Нерухоме майно включає:

- а) усе матеріальне майно над поверхнею землі;
- б) земельні ділянки;
- в) усе, що міцно пов'язане із землею і не може бути переміщеним без завдання йому шкоди;
- г) земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на них, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

2. Специфічним різновидом нерухомості є:

- а) підприємство як цілісний майновий комплекс;
- б) багаторічні насадження;
- в) повітряні й морські судна.

3. Ринок нерухомості слід розглядати як:

- а) сукупність відносин навколо операцій з існуючими об'єктами нерухомості;
- б) сферу вкладання капіталу в нові об'єкти нерухомості;
- в) комплекс відносин зі створення нових об'єктів нерухомості;
- г) сукупність відносин навколо операцій з об'єктами нерухомості.

4. Яка з функцій ринку нерухомості забезпечує встановлення зв'язків між споживачами, попитом та пропозицією:

- а) ціноутворювальна;
- б) посередницька;
- в) стимулювальна;
- г) інформаційна?

5. Який із ринків нерухомості швидше реагує на зміну економічної ситуації в країні:

- а) первинний ринок нерухомості;
- б) вторинний ринок нерухомості?

6. Низька ліквідність ринку нерухомості передбачає:

- а) тривалий час перебування товару на ринку;
- б) обмежений у часі термін експонування об'єктів нерухомості;
- в) безмежний термін експонування об'єктів нерухомості.

7. Передачу об'єктів нерухомості в економічний обіг забезпечує:

- а) первинний ринок нерухомості;
- б) вторинний ринок нерухомості.

8. Головним суб'єктом на ринку нерухомості є:

- а) продавець (орендодавець);
- б) покупець (орендатор);
- в) посередник.

9. Учасників ринку нерухомості, що обслуговують процеси функціонування ринку нерухомості та діють на комерційній основі, прийнято називати:

- а) інституціональними учасниками ринку нерухомості;
- б) неінституціональними учасниками ринку нерухомості;
- в) професійними посередниками.

10. У секторі обігу прав на нерухомість задіяні такі посередники ринку:

- а) брокери;
- б) забудовники;

- в) інвестори;
- г) ріелтери;
- д) оцінювачі.

11. Фінансовий аналіз та оцінка об'єктів нерухомості розглядаються як базовий процес функціонування такого сектору ринку нерухомості:

- а) сектору розвитку (створення) об'єктів нерухомості;
- б) сектору управління (експлуатації) об'єктами нерухомості;
- в) сектору обігу прав на об'єкти нерухомості.

12. Грошова оцінка земельних ділянок залежно від призначення та порядку проведення може бути:

- а) нормативною;
- б) економічною;
- в) експертною;
- г) масовою.

13. Економічна оцінка земель – це:

- а) порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями;
- б) оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва у сільському та лісному господарствах і як просторового базису в суспільному виробництві;
- в) капіталізований рентний дохід із земельної ділянки.

14. Чим можна пояснити негативну величину надлишкового прибутку у ході оцінки нематеріальних активів підприємства методом надлишкових прибутків:

- а) негативним гудвілом підприємства;
- б) завищенням вартості матеріальних активів підприємства;
- в) заниженням вартості матеріальних активів підприємства;
- г) нічим із перерахованого?

15. Який метод оцінки застосовується, якщо підвищення рівня прибутків компанії можна пояснити створенням за період упровадження інноваційного проекту нових нематеріальних активів компанії:

- а) ринку капіталу;
- б) угод;
- в) дисконтування грошових потоків;
- г) накопичення активів?

16. Який метод оцінки застосовується переважно для оцінки гудвілу підприємства (всіх нематеріальних активів підприємства):

- а) дисконтування грошових потоків;
- б) накопичення активів;
- в) надлишкових прибутків?

17. Найкраще і найбільш ефективно використання майна – це найбільш імовірне використання майна, яке:

- а) юридично припустиме;
- б) фізично можливе;
- в) фінансово здійсненне;
- г) максимально збалансоване;
- д) оцінка майна дає максимальну величину вартості.

18. Який метод оцінки вартості майна підприємства заснований на використанні сталих на практиці співвідношень між ціною підприємства і певними фінансовими параметрами:

- а) угод;
- б) галузевої специфіки;
- в) ринку капіталу?

19. Нижчий рівень вартості оцінюваного майна характеризує рівень вартості підприємства, отриманий за допомогою методу:

- а) накопичення активів;
- б) вартості чистих активів;
- в) розрахунку ліквідаційної вартості.

20. Вкажіть правильне твердження щодо гудвілу діючого підприємства з позицій оцінки:

- а) гудвіл невіддільний від діючого підприємства;
- б) гудвіл віддільний від діючого підприємства.

Тема 9. Оцінка часток у підприємстві (бізнесі)

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Підходи до оцінки часток у бізнесі.
2. Моделі розрахунку ринкової вартості акцій і облігацій.

Питання для самостійного опрацювання

1. Економічний зміст та підходи до оцінки часток у бізнесі.
2. Особливості оцінки контрольних (мажоритарних) пакетів акцій.
3. Особливості оцінки неконтрольних (міноритарних) пакетів акцій.
4. Порядок врахування премій та знижок у визначенні ринкової вартості акцій.
5. Особливості визначення ринкової вартості облігацій.
6. Принципи, що реалізуються в процесі оцінки часток у підприємстві (бізнесі).
7. Види емісійних цінних паперів та порядок визначення їх вартості.
8. Техніка оцінки контрольних пакетів акцій.
9. Техніка оцінки неконтрольних (міноритарних) пакетів акцій.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

Чистий прибуток акціонерного товариства зі статутним капіталом 560 тис. грн становив 253 тис. грн. Загальні збори акціонерів вирішили, що чистий прибуток розподіляється в такий спосіб: 70 % – на виплату дивідендів, 30 % – на розвиток виробництва.

Визначте орієнтовно курсову ціну акції цього акціонерного товариства, ставку дивіденду, поточну прибутковість акції, якщо на момент розрахунку ставка банківського відсотка становила 23 %, а номінал акції – 520 грн.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Аналіз ефективності вкладень в акції припускає використання таких видів прибутковості: ставка дивіденду, поточна прибутковість акції для інвестора, поточна ринкова прибутковість, кінцева та сукупна прибутковість.

Ставка дивіденду (d_c) визначається за формулою:

$$d_c = \frac{D}{N} \cdot 100 \%, \quad (6)$$

де D – величина виплачуваних річних дивідендів, грн;
 N – номінальна ціна акції, грн.

Поточна прибутковість акції для інвестора – рендит (d_t) – визначається за формулою:

$$d_t = \frac{D}{P_{\text{пр}}} \cdot 100 \%, \quad (7)$$

де $P_{\text{пр}}$ – ціна придбання акції, грн.

Поточна ринкова прибутковість (d_r) визначається відношенням величини виплачуваних дивідендів до поточної ринкової ціни акції:

$$d_r = \frac{D}{P_0} \cdot 100 \%, \quad (8)$$

де P_0 – поточна ринкова ціна акції, грн.

Кінцева прибутковість (d_k) визначається за формулою

$$d_k = \frac{\bar{D} + \frac{\Delta P}{n}}{P_{\text{пр}}} \cdot 100 \%, \quad (9)$$

де \bar{D} – величина дивідендів, виплачена в середньому за рік, грн;

ΔP – приріст або збиток капіталу інвестора, що дорівнює різниці між ціною продажу й ціною придбання акції, грн;

n – кількість років, протягом яких інвестор володів акцією.

Узагальнюючим показником ефективності вкладень інвестора в купівлю акцій є сукупна прибутковість ($d_{\text{сов}}$). Цей показник розраховується за формулою:

$$d_{\text{сов}} = \frac{\sum_{i=1}^n D_i + \Delta P}{P_{\text{пр}}} \cdot 100 \%, \quad (10)$$

де D_i – розмір дивідендів в i -му році.

Кінцева й сукупна прибутковість можуть бути розраховані тільки у випадку, якщо інвестор продав акцію або має намір це зробити за відомою йому ціною.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте економічний зміст та підходи до оцінки часток у бізнесі.
2. Розкрийте види вартості емісійних цінних паперів.
3. Охарактеризуйте підходи до оцінки неконтрольних (міноритарних) пакетів акцій.
4. Розкрийте порядок врахування премій та знижок у визначенні ринкової вартості акцій.
5. Охарактеризуйте моделі розрахунку ринкової вартості акцій і облігацій.

Література: основна [1 – 9]; додаткова [11; 12; 19; 31; 33].

Тести для перевірки знань:

1. *Інвестиційна компанія може збільшити свою ринкову вартість за умови придбання пакетів акцій таких фірм, що:*

- а) на цей час недооцінені на фондовому ринку та акції яких здатні піднятися в ціні в майбутньому;
- б) на даний час високо оцінені фондовим ринком.

2. *Який із методів порівняльного підходу до оцінки вартості підприємства дозволяє врахувати подорожчання акцій підприємства, де існує контроль власників над підприємством:*

- а) угод;
- б) галузевої специфіки;
- в) ринку капіталу?

3. *Розміри знижок і премій, використовуваних у ході оцінки пакетів акцій, визначаються:*

- а) для світового фондового ринку в середньому;
- б) для фондового ринку країни в цілому;
- в) для ринку акцій компаній галузі;
- г) для акцій оцінюваного пакета.

4. Базовим принципом оцінки пакетів акцій компанії є необхідність попередньої оцінки всієї компанії (100 % звичайних акцій) у вигляді її:

- а) ринкової вартості;
- б) інвестиційної вартості;
- в) балансової вартості.

5. Фактори обліку ліквідності акцій оцінюваного пакета є істотними для інвестора, який:

- а) не набуває контролю над підприємством завдяки пакету акцій;
- б) набуває контроль над підприємством завдяки пакету акцій.

6. Застосування якого методу оцінки дозволяє зробити висновок про потенційне збільшення ринкової вартості компанії-інвестора, істотне лише для акціонерів, контролюючих цю компанію:

- а) ринку капіталу;
- б) угод;
- в) дисконтування грошових потоків;
- г) накопичення активів?

7. Вартісне вираження переваги, пов'язаної з володінням контрольним пакетом акцій – це:

- а) премія за придбаний контроль;
- б) знижка за брак контролю (знижка за неконтрольний характер).

8. Участь у власності, що забезпечує менше 50 % "голосуючих" акцій у бізнесі – це:

- а) міноритарна частка;
- б) мажоритарна частка.

9. У процесі оцінювання вартості всього підприємства (100 % пакета акцій) вартість частки меншості оцінюється за методом:

- а) дисконтування грошових потоків;

- б) накопичення активів;
- в) ринку капіталу;
- г) угод.

10. Який метод оцінки вартості підприємства передбачає розрахунок і використання мультиплікаторів, розрахованих за цінами акцій у складі фактично проданих контрольних пакетів акцій підприємств, аналогічних до оцінюваного підприємства:

- а) угод;
- б) галузевої специфіки;
- в) ринку капіталу?

11. У процесі оцінювання вартості неконтрольного пакета акцій, якщо вартість 100 % пакета акцій визначена методом накопичення активів, необхідно проводити коригування вартості пропорційної частки шляхом внесення поправки:

- а) на брак контролю;
- б) за придбаний контроль;
- в) за брак ліквідності.

Тема 10. Оцінка вартості майна підприємства-боржника з метою продажу при банкрутстві

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Поняття, види й етапи банкрутства підприємства.
2. Особливості оцінки вартості майна підприємства-боржника.
3. Підходи до оцінки вартості майна підприємства-боржника.

Питання для самостійного опрацювання

1. Значення та роль оцінки вартості майна підприємства в процесі антикризового управління.
2. Характеристика процедури банкрутства підприємства.
3. Ознаки банкрутства підприємства.
4. Порядок виходу підприємства зі стану неплатоспроможності.
5. Принципи, що реалізуються в процесі оцінки майна підприємства-боржника з метою продажу у стані банкрутства.
6. Види вартості, що визначаються в процесі оцінки майна з метою продажу підприємства у стані банкрутства.

7. Техніка оцінки майна підприємства-боржника з метою продажу підприємства у стані банкрутства.

8. Етапи оцінки майна з метою продажу підприємства у стані банкрутства.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

Визначити ліквідаційну вартість підприємства (бізнесу) на основі даних про балансову вартість активів і пасивів підприємства: грошові кошти – 155 тис. грн, дебіторська заборгованість – 356 тис. грн, товарно-матеріальні запаси – 789 тис. грн, основні засоби – 3 600 тис. грн, поточні зобов'язання – 800 тис. грн, довгострокова заборгованість – 850 тис. грн, власний капітал – 1 900 тис. грн.

Ліквідація активів компанії і погашення її заборгованостей займе 1,5 року. Обладнання буде продано через 8 місяців, нерухомість – через 10 місяців, товарно-матеріальні запаси, готова продукція і незавершене виробництво – через 1 місяць.

Виробнича діяльність компанії припинена.

Оцінювач зробив такі висновки: 20 % дебіторської заборгованості не буде отримано; 25 % готової продукції, загальна вартість якої 300 тис. грн, є неліквідними;

витрати під час транспортування сировини, вартість якої дорівнює 200 000 грн, знизять вартість останньої на 10 %;

у разі продажу нерухомості прямі витрати складуть 10 % від оціночної вартості, рівної 2 639,4 тис. грн;

у разі продажу машин і устаткування прямі витрати складуть 20 % від оціночної вартості, що дорівнює 1100 тис. грн;

витрати, пов'язані з утриманням активів до ліквідації, складуть: за товарно-матеріальними запасами – 14,5 тис. грн на місяць; за обладнанням – 3,5 тис. грн на місяць; з нерухомості – 8,2 тис. грн на місяць;

управлінські витрати на ліквідацію компанії – 2,3 тис. грн/міс.

Вихідні допомоги і виплати працівникам будуть зроблені в розмірі 200 % від середньої заробітної плати. Середня заробітна плата на підприємстві 5,2 тис. грн.

Ставка дисконтування – 18 %.

Методичні рекомендації до ситуаційного завдання

Ліквідаційну вартість підприємства слід визначати за схемою:

Ліквідаційна вартість підприємства = Валова виручка від ліквідації активів – Витрати на ліквідацію – Сума вихідних допомог і виплат працівникам – Кредиторська заборгованість.

Для цього потрібно:

По-перше – здійснити коригування балансової вартості активів.

По-друге – визначити валову ліквідаційну вартість активів підприємства виходячи з кожної окремої їх складової з урахуванням графіка ліквідації та ставки дисконтування за формулою:

$$PV = FV \left[\frac{1}{\left(1 + \frac{i}{k}\right)^{nk}} \right], \quad (11)$$

де PV – ліквідаційна вартість активу;

FV – скоригована балансова вартість;

i – ставка дисконтування;

k – 12 місяців;

n – термін ліквідації, кількість місяців.

По-третє, визначити валову вартість витрат на ліквідацію активів, виходячи з кожної конкретної їх складової з урахуванням графіка ліквідації та ставки дисконту за формулою:

$$PV = PMT \left[\frac{1 - \frac{1}{\left(1 + \frac{i}{k}\right)^{nk}}}{\frac{i}{k}} \right], \quad (12)$$

де PV – вартість витрат на ліквідацію;

PMT – сума витрат на ліквідацію;

i – ставка дисконтування;

k – 12 місяців;

n – термін ліквідації, кількість місяців.

Зауваження. У розрахунок вартості ліквідованого підприємства можна приймати тільки активи, які можна реалізувати. Отже, малоліквідні активи, які продати взагалі проблематично і які оцінені лише за їх умовної відновної вартості, а також неліквідні активи, які взагалі за термін ліквідації підприємства реалізувати неможливо, не слід приймати в розрахунок.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Визначте поняття банкрутства підприємства.
2. Розкрийте ознаки банкрутства підприємства.
3. Охарактеризуйте види банкрутства підприємства.
4. Охарактеризуйте етапи банкрутства підприємства.
5. Охарактеризуйте порядок законодавчого та нормативного регулювання інституту банкрутства в Україні.
6. Визначте поняття антикризового фінансового управління на підприємстві.
7. Розкрийте цілі та завдання оцінки вартості майна підприємства в процесі антикризового управління.
8. Охарактеризуйте порядок оцінки бізнесу на різних стадіях арбітражного управління.
9. Охарактеризуйте порядок застосування методичних підходів до оцінки вартості майна підприємства-боржника.
10. Розкрийте порядок виходу підприємства зі стану неплатоспроможності.

Література: основна [1 – 9]; додаткова [13; 15; 23].

Тести для самодіагностики

1. *Укажіть фактори, що враховуються під час розрахунку ставки дисконтування виручки від продажу активів ліквідованого підприємства:*

- а) обсяги продажу активів;
- б) порядок продажу активів;
- в) ступінь ліквідності активів;
- г) величина витрат із продажу.

2. *Календарний графік ліквідації активів підприємства-боржника включає:*

- а) єдиний строк їх продажу;
- б) різні терміни їх продажу.

3. Ліквідаційна вартість – це:

- а) вартість об'єкта оцінки у разі, якщо він повинен бути відчужений у строк менше звичайного терміну експозиції аналогічних об'єктів;
- б) вартість об'єкта оцінки рівна ринковій вартості матеріалів, які він в себе включає з урахуванням витрат на утилізацію об'єкта;
- в) вартість об'єкта оцінки, що визначається виходячи з існуючих умов і цілей його використання.

4. Вкажіть основні випадки розрахунку ліквідаційної вартості у ході антикризового управління підприємством:

- а) під час уведення на підприємстві конкурсного провадження;
- б) під час розробки плану зовнішнього управління;
- в) у ході прийняття рішення про ліквідацію підприємства власниками підприємства.

5. У рамках якого підходу до оцінки вартості підприємства (бізнесу) здійснюється розрахунок його ліквідаційної вартості:

- а) дохідного;
- б) порівняльного (ринкового);
- в) майнового (витратного).

6. Розрахунок валової виручки від реалізації активів підприємства-боржника здійснюється шляхом визначення їх:

- а) балансової вартості;
- б) ринкової вартості;
- в) ліквідаційної вартості.

7. Для обґрунтування ставки дисконтування під час розрахунку ліквідаційної вартості активів підприємства-боржника враховуються:

- а) порядок продажу активів;
- б) обсяги продажу активів;
- в) ступінь ліквідності активів;
- г) розмір витрат із продажу активів;
- д) усе перераховане.

Тема 11. Оцінка вартості підприємства при реструктуризації

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Сутність та об'єкти реструктуризації.
2. Форми реструктуризації підприємств.
3. Оцінка ринкової вартості підприємства при реструктуризації.

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття реструктуризації підприємства, її форми.
2. Мета реструктуризації підприємства.
3. Місце та роль оцінки бізнесу при реструктуризації підприємств.
4. Порядок оцінки вартості підприємства при реструктуризації.
5. Принципи, що реалізуються в процесі оцінки при реструктуризації підприємства.
6. Види вартості, що визначаються в процесі оцінки при реструктуризації підприємства.
7. Техніка оцінки майна при реструктуризації підприємства.
8. Етапи оцінки майна при реструктуризації підприємства.

Підготовка есе:

Тема есе: "Взаємозв'язок вартості бізнесу та фінансової безпеки підприємства".

Написання есе передбачає визначення взаємозв'язку між факторами вартості бізнесу та параметрами фінансової безпеки підприємства з метою встановлення загроз неплатоспроможності та припинення діяльності підприємства.

Підготовка до практичних занять

Завдання до самостійного виконання

Підприємство можна продати за 4,3 млн грн або реструктуризувати. Після реструктуризації прогнозується середньорічний чистий грошовий потік 0,54 млн грн. Середньозважена вартість капіталу – 12 %.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для вибору більш прийняттого варіанта потрібно визначити вартість підприємства методом капіталізації доходів. Якщо виявиться,

що вище ціна продажу, то підприємство доцільніше продати, а якщо вище буде розрахункова вартість, то – реструктуризувати.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Визначте поняття реструктуризації підприємства, її сутність та об'єкти.
2. Розкрийте мету реструктуризації підприємства та її форми.
3. Охарактеризуйте види діяльності за стратегічним напрямом реструктуризації підприємств.
4. Визначте місце та роль оцінки у ході реструктуризації підприємств.
5. Розкрийте порядок оцінки ринкової вартості підприємства при реструктуризації.

Література: основна [1 – 9]; додаткова [13; 15; 23]

Тести для самодіагностики:

1. *Поглинання може розглядатися ефективним способом фінансового оздоровлення кризового підприємства, якщо воно поглинається:*
 - а) інвестиційною компанією або банком;
 - б) фінансово стійким кредитором або постачальником;
 - в) фінансово стійкою компанією з іншої галузі;
 - г) у всіх перерахованих випадках.
2. *У процесі реструктуризації компанії (підприємства) оцінка бізнесу необхідна:*
 - а) для обґрунтування співвідношення, в якому акції дочірніх компаній обмінюються на акції материнських компаній;
 - б) для обґрунтування співвідношень, у яких акції материнської і дочірніх компаній обмінюються на акції новоствореної холдингової компанії;
 - в) для оцінки ефективності реструктуризації з точки зору підвищення інвестиційної привабливості компанії (підприємства);
 - г) у всіх перерахованих випадках.
3. *Розрахунок синергетичного ефекту (в рамках прямої вигоди) від проекту об'єднання компаній проводиться на базі методу:*
 - а) дисконтування грошових потоків;
 - б) ринку капіталу;

- в) накопичення активів;
- г) усіх перерахованих методів.

4. Що становлять собою заходи з реструктуризації акціонерного капіталу підприємства:

- а) приведення статутного капіталу підприємства у відповідність із його власним капіталом;
- б) виокремлення або установа дочірніх підприємств;
- в) поглинання кризового підприємства холдинговою компанією;
- г) ліквідацію підприємства з внесенням неліквідного вільного від боргів майна в статутний капітал новостворюваного підприємства;
- д) банкрутство підприємства зі введенням процедури зовнішнього управління;
- е) усе перераховане?

5. У яких формах може здійснюватися реструктуризація кредиторської заборгованості підприємства-боржника:

- а) відстрочка або розстрочка боргу;
- б) конвертація боргу в часткову участь у підприємстві;
- в) консолідація боргу;
- г) списання частини боргу;
- д) у всіх перерахованих вище формах?

6. У чому має полягати реструктуризація дебіторської заборгованості для фінансово-кризового підприємства:

- а) у відстроченні (розстроченні) платежів із дебіторської заборгованості;
- б) у конвертації простроченої дебіторської заборгованості в акції підприємства-боржника;
- в) у продажу найбільш ліквідної дебіторської заборгованості;
- г) у всьому перерахованому?

7. Який вид ліквідаційної вартості визначається, якщо активи підприємства розпродаються максимально швидко, зазвичай водночас і на одному аукціоні:

- а) впорядкована;
- б) вимушена;
- в) вартість припинення існування активів?

8. *Об'єктами реструктуризації компанії в розрізі внутрішніх поліпшень виступають:*

- а) активи;
- б) зобов'язання;
- в) акціонерний капітал.

9. *До форм реорганізації акціонерного товариства згідно з чинним законодавством відносять:*

- а) злиття;
- б) поглинання;
- в) приєднання;
- г) поділ;
- д) виокремлення;
- е) перетворення;
- ж) усі перераховані.

10. *Об'єктами реструктуризації компанії в розрізі зовнішніх поліпшень виступають:*

- а) активи;
- б) зобов'язання;
- в) акціонерний капітал.

11. *Ефект від реструктуризації компанії визначається як сума економічних ефектів від реструктуризації елементів, що формують:*

- а) майновий комплекс компанії;
- б) бізнес компанії;
- в) акціонерний капітал компанії.

12. *Найбільш доцільно у процесі оцінки проектів реструктуризації компанії застосування:*

- а) дохідного підходу;
- б) ринкового підходу;
- в) витратного підходу;
- г) всіх перерахованих підходів.

Тема 12. Оцінка бізнесу в системі управління підприємством

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути:

1. Концепції управління вартістю підприємства.
2. Місце та роль оцінки вартості бізнесу в системі управління підприємством.
3. Особливості оцінки бізнес-напрямів і бізнес-одиниць у системі управління підприємством.
4. Оцінка бізнесу в системі антикризового управління.
5. Сучасні управлінські технології оцінки вартості бізнесу.

Питання для самостійного опрацювання

1. Принципи концепції вартості бізнесу.
2. Складові управління вартістю компанії.
3. Розкрийте сутність стратегічного планування як компонента управління вартістю.
4. Моделі управління вартістю компанії.

Питання для проведення семінарського заняття

1. Порядок практичної реалізації основних принципів оцінки в системі управління вартістю бізнесу.
2. Зміст та сфери застосування сучасних управлінських технологій в оцінці вартості бізнесу.
3. Механізм управління вартістю компанії.
4. Зовнішні та внутрішні фактори вартості компанії.

Контрольні питання для самодіагностики

1. Розкрийте місце та роль оцінки бізнесу в системі управління підприємством.
2. Розкрийте специфіку оцінки бізнес-напрямів і бізнес-одиниць у системі управління підприємством.
3. Визначте зміст та завдання оцінки бізнесу в системі антикризового управління підприємством.
4. Охарактеризуйте порядок практичної реалізації основних принципів оцінки в системі управління підприємством.

5. Розкрийте зміст та сферу застосування сучасних управлінських технологій в оцінці вартості бізнесу.

6. Розкрийте напрями пошуку резервів вартості компанії.

Література: основна [1 – 9]; додаткова [17; 19; 20; 31].

Тести для самодіагностики:

1. *Ключовий показник для прийняття управлінських рішень у рамках концепції управління вартістю компанії – це:*

- а) прибуток;
- б) грошовий потік;
- в) рентабельність;
- г) рівень корпоративного управління;
- д) усі перераховані показники.

2. *Чи правильне твердження: керуючи вартістю конкретних інвестиційних (інноваційних) проектів можна в цілому управляти вартістю компанії, яка їх реалізує:*

- а) так;
- б) ні;
- в) не можна сказати з упевненістю?

3. *У процесі управління вартістю компанії моделі грошового потоку можна застосовувати для розрахунку:*

- а) ринкової вартості інвестованого капіталу в первісний період часу;
- б) вартісного ефекту від угод із злиття і поглинання;
- в) вартісного ефекту від реалізації інвестиційних проектів із нестабільними грошовими потоками.

4. *Внутрішні чинники вартості – це факти, що:*

- а) не підлягають впливу з боку менеджменту компанії;
- б) підвладні впливу з боку менеджменту компанії.

5. *Роль оцінки бізнесу в управлінні вартістю компанії полягає:*

- а) у регулярному визначенні вартості компанії;
- б) у забезпеченні моніторингу за впливом управлінських рішень на поточну вартість компанії;
- в) у забезпеченні моніторингу за впливом управлінських рішень на вартість компанії в майбутньому.

6. Підвищення ринкової вартості підприємства відповідає інтересам його:

- а) кредиторів;
- б) акціонерів;
- в) працівників;
- г) менеджерів.

7. Який метод оцінки та управління вартістю компанії застосовується переважно в країнах із розвиненим фондовим ринком:

- а) EVA;
- б) SVA;
- в) MBA?

Рекомендована література

Основна

1. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса : учебник / С. В. Валдайцев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 360 с.
2. Григорьев В. В. Оценка предприятия: теория и практика / В. В. Григорьев, М. А. Федотова. – М. : НОРМА-ИНФРА-М, 2006. – 320 с.
3. Грязнова А. Г. Оценка бизнеса : учеб. пособ. / А. Г. Грязнова, М. А. Федотова, М. А. Эскандаров. – М. : "Интерреклама", 2003. – 544 с.
4. Есипов В. Оценка бизнеса / В. Есипов, В. Маховикова. – СПб. : Питер, 2006. – 423 с.
5. Коупленд Т. Стоимость компаний: оценка и управление / Т. Коупленд, Т. Колер, Д. Мурин. – М. : Олимп-Бизнес, 2005. – 576 с.
6. Круш П. В. Оцінка бізнесу : навч. посіб. / П. В. Круш, С. В. Полищук. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 264 с.
7. Рутгайзер В. М. Оценка стоимости бизнеса : учеб. пособ. / В. М. Рутгайзер. – 2-е изд. – М. : 2008. – 432 с.
8. Симонова Н. Е. Оценка стоимости предприятия (бизнеса) / Н. Е. Симонова, Р. Ю. Симонова. – М. : МарТ, 2004. – 486 с.
9. Царев В. В. Оценка стоимости бизнеса. Теория и методология / В. В. Царев, А. А. Канторович. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2007. – 575 с.

Додаткова

10. Антилл Н. Оценка компаний: анализ и прогнозирование с использованием отчетности по МСФО / Н. Антилл; пер. с англ. – М. : Альпина бизнес Букс, 2007. – 440 с.

11. Гленн М. Десмонд. Руководство по оценке бизнеса / Гленн М. Десмонд, Ричард Э. Келли. – М. : Вильямс, 2002. – 342 с.
12. Григорьев В. В. Оценка предприятий. Имущественный подход. учебно-практическое пособие / В. В. Григорьев, И. М. Островкин. – М. : Дело, 1998. – 224 с.
13. Егерев И. А. Стоимость бизнеса / И. А. Егерев. – М. : Дело, 2003. – 300 с.
14. Еленова Ю. Стоимостный подход как основа современного управления бизнесом / Ю. Еленова // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 3. – С. 110–115.
15. Лебідь Н. П. Основи оцінки в Україні / Н. П. Лебідь, О. Г. Мендрул // Оцінка майна в Україні. Нормативна та методична база. – К. : Міжнародний центр приватизації, інвестицій та менеджменту, 1997. – С. 77–171.
16. Мендрул О. Г. Вартість підприємств: бази оцінки / О. Г. Мендрул // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2002. – № 3. – С. 44–48.
17. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства : монографія / О. Г. Мендрул. – К. : КНЕУ, 2002. – 272 с.
18. Момот Т. В. Визначення ставки дисконту : систематизація сучасних підходів / Т. В. Момот // Схід. – 2005. – № 6(72). – С. 23–28.
19. Момот Т. В. Еволюція парадигми вартості і стратегічних показників ефективності діяльності акціонерного товариства (ROI, ROE, EVA, CFROI, CVA, BSC) / Т. В. Момот // Економіка розвитку. – 2006. – №1 (37). – С. 89–90.
20. Мордашов С. Рычаги управления стоимостью компании / С. Мордашов // РЦБ. – 2005. – № 15. – С. 51–55.
21. Оценка имущества и имущественных прав в Украине : монография / Н. Лебедь, А. Мендрул, В. Ларцев и др.; под ред. Н. Лебедь. – К. : ООО Информационно-аналитическая фирма "Принт-Экспресс", 2002. – 688 с.
22. Оценка стоимости машин, оборудования и транспортных средств / А. П. Ковалев, А. А. Кушель, В. С. Хомяков и др. – М. : Интерреклама, 2003. – 488 с.
23. Оцінка майна в Україні. Том 1. Нерухоме майно : монографія / Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, В. Г. Поліщук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 217 с.

24. Питер Боер Ф. Оценка стоимости технологий: проблемы бизнеса и финансов в мире исследований и разработок / Ф. Питер Боер; пер. с англ. – М. : Олимп-Бизнес, 2007. – 448 с.

25. Про затвердження методики оцінки вартості майна під час приватизації : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. № 1554 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – С. 1791.

26. Про затвердження методики оцінки майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року № 1891 // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2004. – № 2. – С. 22–44.

27. Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 року № 1440 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 37. – Ст. 1995.

28. Про затвердження Національного стандарту № 2 "Оцінка нерухомого майна" : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2004 року № 1442 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 214. – 10 листопада.

29. Про затвердження Національного Стандарту № 3 "Оцінка цілісних майнових комплексів" : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2005 року № 1665 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 48. – Ст. 3197.

30. Про затвердження Національного Стандарту № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності" : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 року № 1185 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75. – Ст. 2792.

31. Салун В. Н. Оценка бизнеса в управлении компанией. Пример практического использования / В. Н. Салун // Компания по проектному финансированию. – 2003. – № 3. – С. 40–80.

32. Сивец С. А. Справедливая стоимость активов и экспертная оценка / С. А. Сивец // Ориентир. – 2000. – № 26. – С. 15–17.

33. Шеннон П. Пратт. Оценка бизнеса. Скидки и премии / Шеннон П. Пратт. – М. : ЗАО Квинто-Менеджмент, 2005. – 392 с.

Інформаційні ресурси

34. Международные стандарты оценки. В 2 т. : Международный комитет по стандартам оценки. – М. : Аскери-ASCA, 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mrsa.lv1.ru>.

35. Методика оцінки майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року № 1891 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://experty.kiev.ua/zakonodavcha_baza.html.

36. Методика експертної грошової оцінки земельних ділянок : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 року № 1531 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://experty.kiev.ua/zakonodavcha_baza.html.

37. Порядок визначення вартості будівництва на території України : ДБН IV-16-98, затверджений Держкомітетом по будівництву. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://experty.kiev.ua/zakonodavcha_baza.html.

38. Про оцінку земель : Закон України від 11.12.2003 р. № 1378–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.

39. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.01. № 2658-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://experty.kiev.ua/zakonodavcha_baza.html.

40. Українське товариство оцінювачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uto.com.ua>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ОЦІНКА ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
спеціалізації "Фінанси"
всіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережне видання

Укладач **Литовченко** Олена Юріївна

Відповідальний за випуск *Журавльова І. В.*

Редактор *Лященко О. Г.*

Коректор *Ковальчук М. А.*

План 2015 р. Поз. № 135 ЕВ. Обсяг 74 с.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*